

1960'LARDA BİLDİRİLERLE DARBE TARTIŞMALARI: MİLLİ DEVRİM ORDUSU ÖRNEĞİ

DISCUSSIONS WITH COUP DECLARATION in 1960: THE NATIONAL REVOLUTIONARY ARMY CASE

FATİH TUĞLUOĞLU*

ÖZ

Darbeden sonra 1961'de siyasi hayata dönülmüş, basında çok seslilik hızla artmaya başlamıştı. Ülke gündeminin normalleşmesi beklenirken eski Demokrat Parti'nin(DP) devamı olduğu düşünülen partilere ve gazetelere yönelik sert söylemler, 1962'den itibaren yerini tehditlere ve korkutma çabalarına bırakmıştı. Adalet Partisi'ne (AP) yakınlığıyla bilinen gazetelere yönelik bildirimler yayınlamak suretiyle hem onlar korkutulmaya hem de benzer görüşleri taşıyan kamuoyu sindirilmeye çalışılmıştı. Açıkça ölüm tehditleri taşıyan bu bildirimlerin kaynağı bilinmezken dönemin hükümetlerinin de yeterli çabayı göstermemiş mesele AP'li milletvekilleri tarafından gündemde tutulmaya çalışılmıştı. Kısa ve sert ifadelerle yazılan bildirimlerle yeni bir askeri müdahalenin an meselesi olduğu mesajı verilmeye çalışılarak hedeflerindeki isimlerin pasifize olması istenmişti. Büyük çoğunluğu DP-AP çizgisine karşı yazılan bildirimlerin kaynağı bulunamamıştı. Konunun son bildirinin yayınlandığı 1965'den sonra kapandığı düşünülürken ancak Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel'in bir açıklamasıyla tartışmalar yeniden başlamıştı. Tansel, sert bildirimleri yayınlayan ve kendisine Milli Devrim Ordusu adını veren ekibin arkasında bazı Tabii Senatörlerin bulunduğunu iddia etmişti. Hedefteki isim olan Tabii Senatörler kendilerini savunmuşlardı. Ancak senato, ilgili senatörlerin dokunulmazlıklarını kaldırarak soruşturmanın önünü açmış fakat Anayasa Mahkemesi bu işlemi iptal etmişti. Böylece bildirimlerle darbe tartışmaları sona ermiş ama on yıllık bir süreçte siyasileri, gazetecileri ve kamuoyunu korkutmak suretiyle yeni bir darbeye zemin hazırlamak isteyenler ortaya çıkarılmamış ve perde arkasında kalmaya devam etmişlerdi.

Anahtar Kelimeler: Bildiri, Darbe, İrfan Tansel, Milli Devrim Ordusu, Mucip Ataklı, Tabii Senatör.

ABSTRACT

After the coup, political life was returned in 1961, and polyphony in the press began to increase rapidly. While the country's agenda was expected to normalize, harsh rhetoric towards parties and newspapers, which were thought to be the continuation of the old Democratic Party (DP), left its place to threats and intimidation efforts since 1962. By issuing leaflets to newspapers known to be close to the Justice Party (AP), they were tried both to intimidate them and to intimidate the public with similar views. While the source of these declarations, which clearly carried death threats, was not known, the governments of the period did not show enough effort, and the issue was tried to be kept on the agenda by the AP deputies. With the declarations written in short and harsh expressions, the message was tried to be given that a new military intervention was a matter of time, and the names of their targets were asked to be pacified. The source of the statements, most of which were written against the DP-AP line, could not be found. While it was thought that the issue was closed after 1965, when the last statement was published, the discussions started again with a statement by Air Forces Commander İrfan Tansel. Tansel claimed that some Tabii Senators were behind the team that issued the harsh statements and called itself the National Revolutionary Army. Natural Senators, the target name, had defended themselves. However, the Senate opened the way for the investigation by removing the immunity of the relevant senators, but the Constitutional Court canceled this process. Thus, the coup debates ended with the declarations, but those who wanted to prepare the ground for a new coup by scaring the politicians, journalists and the public in a ten-year period were not exposed and remained behind the scenes.

Keywords: Coup, Declaration, İrfan Tansel, Mucip Ataklı, National Revolutionary Army, Tabii Senator.

* Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Tarih Bölümü, f.tugluoglu@gmail.com, ORCID: [0000-0003-3384-0068](https://orcid.org/0000-0003-3384-0068).

Extended Abstract

Believing that the country fell into unrest due to the debates during the coalition governments established after the first elections after the 27 May coup, some officers, who started to despair of the regime's march and thought that the only way out was to seize the government, started to organize by forming juntas within the army. The group of 11 Air Force Officers in the Air Force was one of these juntas. It was plotting a coup behind the scenes. Since they were seen and shown as heroes who played an important role in preventing the coup attempt of February 22, 1962, their work would not attract attention, and they would continue to work despite the warning of the force commander.

Those who formed the Air Junta wanted to intimidate the society with various declarations, that in order to be able to revolt, first of all, an environment had to be prepared, and since such an environment did not fully exist in those days, no matter how uneasy there was. In order to do this, by issuing statements with the signature of MDO and similar names on various dates, an attempt was made to increase the unrest and anxiety and received support from some Natural Senators.

After the destruction of the Justice Party (AP) Headquarters, the MDO's threatening statements were on the agenda of the country. The AP supporters and the grassroots were tried to be frightened by the declarations, and it was aimed to show that the memories of the old days and the Democratic Party (DP) period would not be allowed to be kept alive. Those who did not consider the Law of Measures, which was enacted a while ago, to be sufficient, wanted to continue the May 27 regime with death threats and spreading fear to the society. It is known that in the 1960s, many declarations other than the Milli Devrim Ordusu (MDO) were published, none of which could be identified. Among the statements, most of which were published in a style against right parties and right intellectuals, MDO declaration was the most widely spoken. MDO tried to explain his identity and world view in every statement he published. While MDO was positioning itself in an anti-DP-AP position, it stated that it would not compromise on an Kemalist line and strongly criticized the governments' connivance to counter-revolutionary movements. In one of these declarations, MDO argued that a socialist development model was appropriate for Turkey, and this situation brought up the possibility that it might be related to the Yön Magazine group, the most well-known leftist movement of the period. The socialism proposal for the planned and rapid development advocated by the direction movement was also gaining support among the soldiers. Based on this idea, he believed that the AP, MDO and other declarations were organized by communists. Communism, which was the biggest fear of those days, was also on the agenda in this issue. This concern was also felt in the right-wing press, and it was stated that the youth were used by these groups.

We can say that the government is not willing enough to investigate the power and center behind the statements. Prime Minister İnönü declared that he considered those who handed out declarations as adventure seekers. For this reason, there was no progress in the investigation during the İnönü governments, and the discussions were closed.

Air Force Commander İrfan Tansel did not close the issue, and mutual allegations were brought to the agenda again in 1967. Tansel gave a very resounding answer to Hüsnü Özkan, who claimed that he had no role in suppressing the coup attempt on February 22, 1962, which would raise the issue of MDO's identity. Based on the fact that MDO had not been identified until that time, he announced the existence of the organization and claimed that Mucip Ataklı and Özkan were the directors of the illegal structure. However, these names did not accept the allegations and invited Tansel to prove their claims and even called him to leave the force command in order to discuss more comfortably. However, Tansel did not give any information after his first statements, of course, he left the senators' calls unanswered. After Tansel, the General Staff issued an official statement, and the Minister of National Defense made a statement blaming the senators, of course.

Tabii Senator Mucip Ataklı's proposal for the termination of the activities of the parties and the elimination of thoughts and mentalities other than Kemalism in his proposals for a legal revolution strengthens the claim that he and his friends are related to non-democratic actions such as the MDO incident.

It is noteworthy that the investigation about the MDO was lasted for two years after the first declarations were distributed. The declarations were distributed for the first time when the AP headquarters was destroyed, but the investigation initiated on this matter was unsuccessful or was not seriously considered. Almost five years later, the Tabii Senators, whose parliamentary immunity had to be lifted in order to carry out the investigation opened against them with Tansel's denunciation, would announce in the senate that there were no documents

to prove their claims among the evidence Tansel brought to the prosecutor's office. In the speeches made by the AP senators for the lifting of the immunity, the existence of the organization called MDO is undeniable.

They said that there was a truth, they wanted the senators to be judged and the truth to be revealed, but the relevant articles of the Senate bylaws prevented the abolsishing of immunity in this regard.

Thus, the debates on coup ended with the declarations, but those who wanted to prepare the ground for a new coup by scaring the politicians, journalists and the public in a ten-year period were not revealed behind the scenes.

This paper investigates the papers published in the newspapers known to be close to the aforementioned party in order to prepare the ground for a new coup against the Justice Party in the 1960s were investigated. For this purpose, people close to the former DP were tried to both intimidate them and to intimidate the public with similar views. The source of these declarations, which clearly carried death threats, could not be revealed, and the governments of the period did not show enough effort, and the issue was tried to be kept on the agenda by the EP deputies in the National Assembly. With the declarations written in short and harsh expressions, the message was tried to be given that a new military intervention was a matter of time, and the names of their targets were asked to be pacified. In the literature review we conducted for our article, it was seen that there is no study that directly touches our research topic. Although there are many publications describing Talat Aydemir's coup attempts, there is no work in which the preparations for the military intervention are explained by means of a statement or declaration. Moreover, despite the researches made in the Republic Archive, no documents related to the subject could be found.

Giriş

1960'ların ilk yarısı huzursuz bir dönemdi. Fakat huzursuzluğun kaynağı belli değildi. Farklı kesimler bu kaynağı kendi dünya görüşlerine göre açıklamakta ve sonuçta uzlaşma ve çözüm mümkün olmamaktaydı. 1961 anayasasıyla yönetilmeye başlayan Türkiye'de eskisine göre farklı kesimlerden sesler yükselmekte, farklı görüşler örgütlenmekteydi. Demokrasi, fikir hürriyeti gibi kavramları sürekli dile getiren basın ve Adalet Partisi (AP) eski dönemin geride kaldığını, acıların tazelenmemesini isteyerek anayasanın getirdiği açık rejimin uygulanmasını ve vatandaşlar arasında ayırım yapılamamasını isterken, CHP'ye ve askere yakın gazeteler ise yaşanan askeri müdahalenin DP'yi mahkûm ettiğini belirterek eski dönemin hatıralarının gündemde tutulmamasını istiyorlardı.

İdamların yıl dönümünde bazı gazeteler Tedbirler Kanununa aykırı olarak DP'li eski başbakan Menderes hakkında yayın yapmış ve durum istenmeyen olaylara neden olmuştu. AP Genel Merkezi 2 Ekim 1962 günü saldırıya uğramış ve ardından Tercüman, Son Havadis ve Zafer gibi bu partiye destek olan gazetelerin binaları da tahrip edilmişti. Bu olayın failleri yakalanmış ancak hadisenin arkasındaki gücün ortaya çıkarılmamıştı. Bu nedenle ilerleyen yıllarda birçok gizemli olay ve komplo teorileri ortaya çıkmış, hadiselerin arkasında bazı Tabii Senatörler ve CHP olduğu iddia edilmiş, fakat olayları açıkça kimse sahiplenmemiş, gençliğin bir reaksiyonu olarak değerlendirilmişti. Bu süreçte 8 Haziran 1963 tarihinde, emekli maaşı almakta iken mahkûm olanlara yeniden maaş bağlanması imkânını getiren düzenleme yapılması ve bu süreçte Yüksel Menderes'in ailesinin ekonomik olarak zor durumda olduğuna dair açıklamalar yapması da eleştiriliyordu. Yerel düzeyde yapılan toplantı, konferans gibi etkinliklerde 27 Mayıs 1960 darbesi yüksek sesle eleştiriliyor, eski DP'lilere af talepleri basın tarafından sürekli gündemde tutuluyordu. Bu tür söylemler ve hükümetin icraatlarına yönelik eleştiriler CHP tarafından 27 Mayıs hareketinden intikam alma girişimi olarak görülüyordu.¹

15 Ekim 1965 tarihinde yapılan seçimlere kadar Türkiye koalisyon hükümetleriyle yönetilmiş, son hükümet hariç hepsinde İsmet İnönü başbakanlık yapmıştı. İlk koalisyon hükümeti 2 Aralık 1961'de güvenoyu almıştı. İkinci koalisyon hükümeti ise Cumhuriyet Halk Partisi(CHP), Yeni Türkiye Partisi(YTP) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi(CKMP) ve Bağımsızlar arasında 25 Haziran 1962 tarihinde kurulmuştu. Bu hükümet 25 Aralık 1963'te kurulan azınlık hükümetine kadar yaşamış, bu tarihte kurulan hükümet ise 20 Şubat 1965 tarihinde istifa etmişti. 20 Şubat 1965 ile 27 Ekim 1965 arasında senatör Suat Hayri Ürgüplü tarafından bir seçim

¹ Fatih Tuğluoğlu, "İdamların Yıldönümü ve AP Genel Merkezinin Tahrip Edilmesi 1962", *History Studies*, 12/6, Aralık 2020, 3471.

hükümeti ülkeyi yönetmiş, 1965 sonbaharında yapılan seçimlerinde Süleyman Demirel'in başkanlığını yaptığı AP başarılı olmuş ve tek başına iktidarı elde etmişti.²

İnönü hükümetlerinin varlığı ve TBMM'de CHP'nin çoğunluğu oluşturması 27 Mayıs'tan sonra kurulan rejimin devamı konusunda yeterli bir teminat olarak görülürken Cumhuriyet Senatosu(CS)nda bulunan eski MBK üyesi Tabii Senatörler de kurulmasında katkıları olduğunu düşündükleri düzenin devamı konusunda hassastı. Hatta bu konuda hükümetten daha enerjik ve hızlı davranıyorlardı.³

Çalışmamız, 1962-1970 döneminde topluma korku, endişe ve huzursuzluk vermek amacıyla çeşitli isimler altında dağıtılan beyannameler hakkında bilgi vermek ve kaynağı bir türlü tespit edilemeyen bildirimlerin kaynağını bulmayı amaçlamaktadır. Bu bildirimlerin en bilineni Milli Devrim Ordusu'na(MDO) ait beyannamelerdir. Bu konuda şüphelerin yoğunlaştığı bazı Tabii Senatörlerin dokunulmazlıkların kaldırılması sürecinde yapılan tartışmalar adı geçen yapının kimliği konusunda bize ipucu verecektir. MDO'nun arkasındaki isimlerin kimliğine dair yapılan tartışmalar, dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla önemli bir aşamaya ulaşmışken Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararıyla en başa dönülmüştür. Daha sonraki süreçte bu konu bir daha gündeme gelmemiş, MDO'nun ve diğer cuntaların bildiri yayınlamadığı görülmüştü.

Makalemiz için yaptığımız literatür taramasında araştırma konumuza doğrudan temas eden bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür. Talat Aydemir'in darbe teşebbüslerini anlatan birçok yayın olmasına karşın bildiri veya beyanname yoluyla askeri müdahale için hazırlıkların anlatıldığı bir eser bulunmamaktadır. Bildirilerden bahseden çeşitli çalışmalar olmasına karşın bu konuyu temel alan ve ayrıntılı bir şekilde anlatan bir makale olmadığı görülmüş, ayrıca Cumhuriyet Arşivinde yapılan araştırmalara karşın konuyla ilgili herhangi bir belge bulunmamıştır.

Milli Devrim Ordusu (MDO) Bildirileri Dağıtılıyor

27 Mayıs'ın üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına karşın Türkiye henüz normalleşmemiş, darbe ve demokrasi tartışmaları devam etmişti. Hükümetin iç siyasi tartışmalara enerjisi harcayıp ülkenin acil sorunlarının ihmal ettiğini düşünen ve memleketin demokrasiyle kalkınamayacağına inanan askerlerin beyanname dağıttıkları ortamda siyasetçiler ve aydınlar da huzursuzluğu ve gelecek endişesini paylaşmaktaydı.⁴ Bu ortamda herkes İnönü hükümetinden birtakım tedbirler almasını istemekteydi. Bir tarafta yeni darbe tehlikesi diğer tarafta ise eski DP'ye yakın kesimlerin faaliyetlerine karşı durabilecek bir isim olan İnönü tedbirsiz davranmakla suçlanmaktaydı. 1962 yılında çıkartılan Tedbirler Kanunundan başka bir yasal düzenleme düşünmeyen hükümetin herkesten daha fazla kendisine güven duyduğu ve telaşsız olduğu gözlenmekteydi. İdamların yıldönümünde yaşanan olaylar, AP Genel merkezi ve bazı gazete binalarının tahrip edilmesinin ardından sona ermemiş, sivilleşme isteyenler ile 27 Mayıs sürecinin devamını arzu edenlerin çatışması ülkeyi yeni bir darbe tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştı.

1962 yılının 4 Ekim gününü 5 Ekime bağlayan gece yarısı Ankara'da Milli Devrim Ordusu(MDO) imzalı beyannamelerin bazı evlerin ve işyerlerinin kapılarının altından atıldığı, vitrinlere yapıştırıldığı gözlenmişti. İlgili beyannamede "*kesin olarak kararlıyız; bu memleketi icap ettiği an, yaşamaları memleket için zararlı olan vücutlar ortadan kalkacaktır. Kararlıyız, güçlüyüz ve yapacağız. MDO*" ifadeleri yer almaktaydı. Bu tehditler ülke gündemini yeniden bir askeri darbe tehlikesine çevirirken, bildirimlerin kimler tarafından hazırlandığına ilişkin tartışmalar başlamıştı.⁵ Tasvir gazetesine göre özellikle Kayseri'deki mahkûm ailelerinin ve AP'lilerin evlerine gece bırakılan beyannamelerin, aynı kaynaktan çıktığını hükümet ve emniyet makamları tarafından tahmin edilirken⁶ ilk resmi açıklamayı İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu yapmıştı. Kurutluoğlu, demokratik rejimden başka hiçbir rejime inanmadıklarını, yayınlanan bu beyanname hakkında gerekli yerlere emirler verildiğini söylerken başbakan İnönü, ilgili beyannameyi incelediklerini, tahkikatın yakında belli olacağını söylemişti. İçişleri Bakanına da gönderildiği anlaşılan bildirimler üzerine daha önce büroları tahrip edilen gazetelerden Yeni İstanbul ve Zafer, çok sert tepki göstermiş, Yeni İstanbul gazetesi ilgili bildirimler için "*cinayet beyannamesi*"

² Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Çeviren: Ahmet Fethi, İstanbul: Hil Yayınları, 1996, 208-226.

³ Suavi Aydın, Yüksel Taşkın, *1960'dan Günümüze Türkiye Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, 94.

⁴ Özdemir Kalpakçioğlu, *İkinci Cumhuriyetin 3 Başbakanı ve Olaylar*, 2. Kitap, Ankara: 1968, 68.

⁵ "Dağıtılan Tehdit Beyannameleri", *Tasvir*, 6 Ekim 1962, 1.

⁶ Tasvir gazetesine göre İstanbul'daki bir matbaada kuşe kâğıda basılan beyannamelerin ardından Ankara'ya gönderildiği tespit edilmişti. "Dağıtılan Tehdit Beyannameleri", *Tasvir*, 6 Ekim 1962, 1.

ifadesini kullanmış, şanlı Türk ordusundan başka bir ordu tanımadıklarını açıklamışlardı.⁷ Zafer gazetesi ise “*menfur eller, Türkiye’yi bir iç savaşa sürüklemek istiyor başlığı*” ile haber yapmıştı.⁸ Tercüman gazetesi ise ülkenin içinde bulunduğu durumun sebebinin politikacıların basiretsiz tutumları olduğunu, geniş halk kitlelerinin birbirlerinden uzaklaşmasının büyük tehlike olacağını olduğunu iddia etmişti.⁹

Beyannamenin hedefinde olan AP bir bildiri yayınlayarak, komünist olduğunu düşündükleri “*maskeli şerirlere karşı koymağa azimli ve kararlıdır... AP’nin yurt sathında anayasayı ve onun getirdiği temel hakları korumak için elinde bulunan her türlü imkânları cesaretle kullanmak azminde...*” olduğunu açıklamış ve AP’nin kinciliği, intikamcılığı, ırkçılığı, gericiliği ve faşistliği şiddet ve nefretle reddettiğini ifade etmişti.¹⁰

Bu arada Yeni İstanbul, Adalet, Zafer, Tasvir gazeteleri de Başbakan İnönü’ye telgraf çekmek suretiyle beyannameleri şikâyet ederek can güvenliklerinin olmadığını ifade etmişler, bürolarının tahrip edilmesi ve aldıkları ölüm tehditlerine rağmen yeterli güvenlik tedbiri alınmazsa kendilerini savunmaktan geri kalmayacaklarını açıklamışlardı.¹¹

MDO Bildirisi, Millet Meclisi’nin(MM) de gündemine gelmişti. 5 Ekim 1962 tarihli birleşiminde konuşma yapan AP Erzurum Milletvekili Cevat Önder, parti binalarına ve gazete bürolarına yapılan saldırıların komünistlerin bir hareketi olduğunu, yurtdışından yayın yapan Bizim Radyo’nun yayınlarıyla bu bağlantının çok rahat bir şekilde anlaşılacağını, olaylardan önce Tabii Senatör Osman Köksal’ın senatoda yaptığı açıklamada kullandığı “*ekim ayı hadiselerine gebedir*” sözünün yaşanacak büyük gelişmelerin habercisi olarak hükümet tarafından ihbar kabul edilmemesinin büyük bir gâflet olduğunu söylemişti. Önder, önceki gün dağıtılan MDO bildirimlerinin sahiplerinin ortaya çıkarılmasını isterken Türkiye’de devrim ordusunun olamayacağını açıklamıştı.¹²

Kim tarafından dağıtıldığı henüz tespit edilemeyen MDO bildirimlerinden sonra Kuvayı Milliye Ordusu(KMO) adında yeni bir grup başka bir beyanname yayınlamıştı. Bu defa basılı olarak dağıtılmayan beyannameler, gazete bürolarına telefon ile yazdırılmıştı. Bir Ankara gazetesine yazdırılan bildiride şu ifadeler bulunmaktaydı:

“...günlerdir devam eden parlamenter rejime gölge düşürmek isteyen, vatandaş huzur ve sükûnu bozan, milleti sonu belirsiz bir istikamete isteyen MDO hareketlerini büyük bir olgunluk içinde seyrettik. Hükümetin inzibatına, tedbirlerine, onların saldırma ve tahriklerine tahammülümüz kalmadı. Şayet parlamento üzerine düşürülmek istenen tecavüz ve fiiller durdurulmazsa Türk gençliği olarak müdafaamızı yapacağımızı ve doğacak olayların müsebbipleri olarak MDO’luları şimdiden suçlarken parlamentonun karşısına çıkacak her türlü kuvvet karşısında Türk milletinin kurduğu Kuvayı Milliye Ordusunu bulacaklardır.”¹³

MDO’yu doğrudan hedef alan ve parlamenter sistemi savunduğu anlaşılan KMO beyannamesinin de kaynağı anlaşılammıştı. Yayınlanan beyannameleri 27 Mayıs karşıtı tahriklerin devam ettiği ortamda zinde güçlerin tepkisi olarak düşünenler olduğu gibi, sahte bir 27 Mayısçılık kisvesiyle komünistlerin bir çalışması olduğuna inananlar da vardı. Ancak bu belirsiz ortamda hükümetin olayların faillerini tespit etme konusunda yeterince başarılı olmadığı bir gerçektir. Ankara’da belirli kişilere gönderilen ve gazete bürolarına ulaştırılan bildirimlerin sahiplerinin tespit edilememesi hükümet otoritesinin zayıflığını göstermekteydi. Zafer gazetesi 8 Ekim 1962 tarihli başyazısında MDO bildirimleri ile ölüm çağrısı yapıldığını, amacın affa karşı çıkmak olmadığını ifade ederek hükümetin sessiz kalmasının vatandaşları ciddi olarak endişelendirdiğini yazmıştı.¹⁴ Bildiriler üzerine açıklamaları beklenen Başbakan İsmet İnönü, 8 Ekim günü radyodan bir söylev vermişti. İnönü, Türkiye’de bundan sonra kapalı rejimin hiçbir zaman olmayacağını, olamayacağını ve yürümeyeceğini herkesin bilmesi lazımdır derken bildirimler konusunda ise

⁷ “Dört Gazetenin Tebliği”, *Yeni İstanbul*, 6 Ekim 1962, 1.

⁸ “Menfur Eller, Türkiye’yi Bir İç Savaşa Sürüklemek İstiyor!”, *Zafer*, 6 Ekim 1962, 1.

⁹ “Ankara’da Milli Devrim Ordusu Adı İle Beyanname Dağıtıldı”, *Tercüman*, 6 Ekim 1962, 1.

¹⁰ Adalet Partisi, *1962 Büyük Kongresi*, Ankara: Orijinal Matbaa, 1974, 27.

¹¹ “Yeni İstanbul Mensupları Dün Telgraf Çekti”, *Yeni İstanbul*, 6 Ekim 1962, 5.

¹² *Millet Meclisi (MM) Tutanak Dergisi*, 05 Ekim.1962, Birleşim:125, Oturum:1,325-327; Eski cumhurbaşkanı Celal Bayar, Kayseri hapisanesinde kendisini ziyaret edenlere yaptığı açıklamada MDO beyannamelerinin arkasında CHP olduğunu iddia etmiş, gazete büroları ve AP Genel Merkezinin tahrip edilmesi olayındaki rollerini unutturmak ve gündemi değiştirmek için böyle bir yola başvurduklarını söylemişti. Celal Bayar, *Kayseri Cezaevi Günlüğü*, Yayına Hazırlayan Yücel Demirel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018, 90.

¹³ “Ankara’da 2 Yeni Bildiri Dağıtıldı”, *Hürvatan*, 7 Ekim 1962, 1.

¹⁴ “Dikkat, Dikkat”, *Zafer*, 8 Ekim 1962, 1.

"Bugünlerde el altından yalan birçok zehirli haberler yayılıyor. Yok gizli devrim ordusundan yok kuvayı milliyet ordusundan bahsediliyor. Siyasi münakaşalar sokağa dökülüp şuur bir kere elden kaçırılınca olmadık balonlar uçurulması önlemez hale geliyor... Cumhuriyet ordusu bütün şanı ve şerefiyle vazife başında devlet ve milletin dışarıdan ve içerden gelecek tehlikelere karşı koruyucusu durumundadır."¹⁵

İfadesini kullanmıştı. İnönü ayrıca hükümet programında yer aldığı şekliyle affı çıkaracaklarını açıklamıştı.

Başbakanın konuşmasında bahsettiği af için hükümet bir tasarı hazırlamaktaydı. 27 Mayıs'ın kazanımlarının sürmesi gerektiğine inanan kesimlerin, özellikle yüksek öğretim gençliğinin protestolarının devam ettiği bu aşamada MDO bildirilerinin İstanbul'da da dağıtıldığı öğrenilmişti.¹⁶ İstanbul'da yapılan af karşıtı protestolarda Atatürk'ün Bursa nutku okunmuş, devrim düşmanlarına karşı gerekirse silahla karşı konulacağı açıklanmıştı.¹⁷ 10 Ekim 1962 tarihinde İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu istifa etmiş, ilgili bakanlığa Hıfzı Oğuz Bekata getirilmişti.¹⁸

Hükümetin hazırladığı Yassıda mahkûmlarına yönelik kısmi af kanunu MM'de temsil edilen tüm partilerin desteğiyle 12 Ekim tarihinde, 16 Ekim tarihinde ise Cumhuriyet Senatosu'nda (CS) kabul edilmişti. Bu af kanunu 18 Ekim tarihinde Resmi Gazetede¹⁹ yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve aftan Kayseri'de cezaevinde bulunan 282 mahkûm yararlanmıştı.²⁰

Af kanunu çıktıktan sonra bile üniversite öğrencileri protesto gösterileri yaparken, MDO'nun kimliği hakkında tartışmalar devam ediyordu. Bu konuda bir açıklama yapan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Tural, Türkiye'de Türk ordusundan başka bir ordu olmadığı, "*Milli Devrim Ordusu*" vs. isimler altında ortaya çıkıp hiçbir kuvvetleri olmadığı halde ayrı cephe yaratmak isteyenlerin, bölücülük yaptıklarını ifade ederek özetle bütün bu hainane çalışmaların asırlardan beri Türk milletini yutmak isteyen komünistlerin eseri olduğunu açıklamıştı.²¹

Ülkede 27 Mayıs karşıtı büyük çaplı hareket olmamasına karşın bozguncuların 27 Mayıs'ın kazanımları tehlikede olduğu iddiasıyla ortaya atılanların komünist olduğuna inanılıyordu.²² Komünizm endişesi Türk sağında o günlerde yaygın bir korkuyu temsil etmekteydi. Sol ve sosyalizmi çağrıştıran isimler tehlike olarak kabul edilmekte, geleneksel Rus düşmanlığı hatırlanmaktaydı. Sosyal huzursuzlukların ardında sosyalizmin beklediğine inanan siyasetçiler bu tehlikeden kurtulmak için hükümetin yanında olmaya karar vermişlerdi. Rejimin korunması için AP'nin hükümete destek vermesi gerektiğini savunan Gökhan Evliyaoğlu'na göre, parti meselelerini ikinci plana alınarak İnönü hükümetine inisiyatif ve mesuliyetlerini kullanmak imkânı tanınmalı ve otoritenin tesisinde ona yardımcı olunmamalıydı. Diğer bazı AP'liler de genel merkezlerine yapılan saldırıları protesto etmek için yapılacak mitinglerden vazgeçilmesini istemişlerdi.²³

Rejimin demokratik kimliğinin korunması konusunda meclisteki bütün partiler görüşerek bir bildiri kaleme almışlardı. Beş partinin grup başkanvekillerinin katıldığı toplantıda rejimin devamını tehdit edici iç ve dış tahriklere karşı partilerin ortak hareket etmeleri hususunda anlaşmaya varılmıştı.²⁴ Toplantıya CHP altı maddelik bir teklifle gelmiş ve yayınlanacak partiler arası bildiride şu esasların bulunmasını istemişti. Buna göre; 27 Mayıstan önceki idarenin gayrimeşruluğu konusunda tüm partilerin ortak karara varması, laiklik ilkesinin korunması, anayasal düzenin korunması ve meclise yönelecek her türlü saldırının önlenmesi, ırkçılık,

¹⁵ *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1961-1965*, Yayına Hazırlayan: İlhan Turan, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2004, 191-193.

¹⁶ "Beyannameler İstanbul'da Da Dağıtıldı", *Tasvir*, 9 Ekim 1962, 1.

¹⁷ Teknik Üniversite Talebe Birliği tarafından dağıtılan bildiride... "aylardır Atatürk devrimine yapılan sistemli hücumlar Türk devrimine ve Atatürk ilkelerine bağlanmış olanların sabrını taşımıştır... Türk toplumunu karanlığa ve geriye götürmek isteyen bedbahtlar vatan hainleri sonunuz her zamanki gibi hüsrana olacaktır. Atatürk Türkiye'sinden geriye dönüş olmayacaktır" ifadesi yer almaktaydı. "Gençler Dün Şehrimizde Af Aleyhinde Gösteri Yaptı", *Dünya*, 10 Ekim 1962, 1.

¹⁸ Nedim Yalansız, *Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri 1962-2002*, İstanbul: Buke Kitapları, 2006, 137.

¹⁹ "Anayasayı İhlal Suçundan Yüksek Adalet Divanıca Mahkûm Edilenlerin Cezalarının Kısmen Affı Hakkında Kanun", Kanun no:78, *Resmi Gazete*, 18 Ekim 1962, Sayı: 11235.

²⁰ Yalansız, *Koalisyon*, 138.

²¹ "Kara Kuvvetlerinin Tamimi", *Yeni İstanbul*, 10 Ekim 1962, 1.

²² "(Başyazı)Anarşistler 27 Mayısı İstismar Ediyorlar!". *Hakikati Tasvir*, 10 Ekim 1962, 1.

²³ "AP Grubu Rejimin Korunması İçin Hükümetin Yanında", *Yeni İstanbul*, 10 Ekim 1962, 1.

²⁴ AP'den Ferruh Bozbeyle, CHP'den Suphi Baykam, CKMP'den Hazım Dağlı, YTP'den Şekip İnal, MP'den Kasım Arar, bağımsız milletvekillerinden Celalettin Uzer katılmıştı.

faşistlik ve komünizmle mücadele edilmesi ve Türk ordusunun her türlü politik tartışmalardan uzak tutulması konusunda anlaşılmıştı.²⁵

Partilerin yukarıdaki esaslar üzerinde birleştiklerini açıklamalarının ardından AP Genel İdare Kurulu da bir beyanname yayınlayarak MDO bildirilerinin arkasındaki tehlike olarak gördükleri komünizm karşı Türk milletini birliğe çağırıyordu. AP, bir kısım basın ve siyasiler tarafından ileri sürülen 27 Mayıs aleyhtarlığını kabul etmediğini, 27 Mayıs düşmanlığını, Atatürk ilkelerine muhalefet, ırkçılık ve faşistlik gibi iddiaları Türk milletinin ve dünya önünde şiddetle, nefret ettiklerini ile açıklamıştı. AP demokrasi ve milli iradeye olan bağlılığını ise “*biz garplı manadaki demokrasinin tesis ve idamesi davasını memleket idaresinde mebdai hareket ittihaz etmiş ve bundan asla feragat ve fedakârlığa tahammülü olmayan bir dava olarak kabullenmiş bir siyasi teşekkülüz.*” ifadesiyle izah etmişti. Açıklamada MDO konusunda ise memlekette devrim ordusu olamayacağını ve içinde tek bir komünistin dahi bulunmayacağına inandığımız ordumuzda komünist subay olduğu havasını yaratabilmek için yurtsever subaylar demek suretiyle zihinlerin bulandırılmaya çalışıldığını iddia edilmişti.²⁶ AP komünist tehlikenin önlenmesi ve milli iradenin etkinliğinin sağlanması için hükümete destek olmaya çalışacağını açıklamıştı.²⁷

MDO'nun kimliği tartışmaları devam ederken, çeşitli şehirlerde kaynağı belirsiz beyannameler dağıtılıyor, kısa cümle ve özlü sözlerle halk, Atatürkçülerin yanına davet ediliyor, 27 Mayıs karşıtı olduğu düşünülenler tehdit ediliyordu. Konya²⁸ ve İzmit'te²⁹ bildiri şeklinde dağıtılırken, 14 Ekimde yeni bir beyanname kamuoyu ile paylaşılarak gaye ve amaçları daha net bir şekilde açıklamıştı. Dünya gazetesinin 15 Ekim tarihli sayısında haber yapılan MDO'nun yeni bildirisine göre;

“27 Mayıs ihtilalinden sonra açıkça görülmüştür ki; ihtilal gericiler tarafından alabildiğine baltalanmış, Menderes hortlatılmış, 14'lerin ve 22 Şubat liderlerinin uluorta beyanlarına sadece seyirci kalınmış, demokrasi tecrübesi adı altında devrimler hırpalanmış, gericiyle hudutsuz imkân ve hürriyet tanınmış Atatürk prensiplerinin çiğnenmesine ve AP'ye verilen tavizler muvacehesinde göz yumulmuş ve 27 Mayıs gayrimeşru addedenlere asla kaş çatılmamış, devrimin koruyucularının peşine koltukları elden gitmesin endişesi ile polisler takılmıştır.”³⁰

MDO kendilerinin komünist olmadığını, ırkçıların ve sağcıların düşmanı olduğunu, ayrıca vatanını milletini hayatlarından çok seven devrimci, Atatürkçü, 27 Mayıs insanların toplandığı bir ocak olduğunu açıklamış, bu memleketin ancak “*Menderes artıklarından, komünistlerden, ırkçılardan temizlendiği gün huzura*” kavuşacağına inandığını ifade etmiştir.³¹

MDO'nun beyannamesinde bir taraftan kendi kimliğini açıklama çabası varken diğer taraftan ise suçlamalara cevap vermeye çalıştığı gözlenmişti. MDO, bildirisinin sonunda bir uyarıda bulunmaktaydı. Buna göre;

“Bugünkü manzara ise, her memleket severi harekete geçirecek kadar elimdir. Türk milleti şunu bilmelidir ki, Adalet Partisi ve Menderes'in artıkları süratle silahlanarak bir halk ihtilali hazırlamaktadır. Kocaeli, Adapazarı, İzmir, Bursa, Balıkesir ve Aydın silahlanmıştır. Ankara silahlanmaktadır. Gayeleri 27 Mayıs ihtilalini yapanları, İsmet Paşa ve devrimcileri yok ederek Türkiye'ye hâkim olmaktır. MDO bütün bunlara vakıftır, MDO bu katliamı hazırlayanlara karşı kurulmuştur.”³²

Son cümle ise bir tehdit içermekteydi. “*Bu memlekette icabettiği an, yaşamaları memleket için zararlı olan vücutlar ortadan kalkacaktır.*”³³ Beyanname konusunda Emniyet Genel Müdürü İhsan Aras, sol akımlara mensup bir şebeke tarafından çıkarıldığına ait ipuçları bulduklarını ifade ederken, basında henüz MDO mensuplarının yakalanamaması ve faaliyetlerine devam etmesi eleştirilmekteydi. Görevlilerin ilgisizliğinden

²⁵ “Rejimi Korumak İçin Beş Parti Birleşiyor”, *Tercüman*, 10 Ekim 1962, 1; “Beş Parti Müsterek Bir Tebliğ Yayınladı”, *Yeni İstanbul*, 12 Ekim 1962, 1.

²⁶ “AP, Komünizm Karşısında Türk Milletini Birliğe Çağırıyor”, *Yeni İstanbul*, 12 Ekim 1962, 1.

²⁷ “AP'nin Yeni Politikası”, *Akşam*, 12 Ekim 1962, 1.

²⁸ “MDO İmzalı Beyannameler Konya'da da Dağıtıldı”, *Dünya*, 12 Ekim 1962, 1.

²⁹ “İzmit Şehrinde Bir Kısım Matbaalara Daktilo İle Yazılmış Beyannameler Gönderildi”, *Yeni İstanbul*, 15 Kasım 1962, 1.

³⁰ “MDO Kuruluş Sebebini Açıkladı”, *Dünya*, 15 Ekim 1962, 1.

³¹ “MDO Kuruluş Sebebini Açıkladı”, *Dünya*, 15 Ekim 1962, 1.

³² “MDO Kuruluş Sebebini Açıkladı”, *Dünya*, 15 Ekim 1962, 1; Bu beyanname eskilerinden farklı olarak ikinci hamur kâğıda basılmış olmasının yanı sıra bir de MDO mührü taşımaktaydı. Eski beyannamelerin çok iyi cins kâğıda matbaa baskısı ile basıldığı gözlenmişti.

³³ “MDO Kuruluş Sebebini Açıkladı”, *Dünya*, 15 Ekim 1962, 1.

şikâyet eden Yeni İstanbul gazetesi, Ankara'da çıkan Öncü gazetesinin beyannameyi yayınlarken Milli Devrim Ocağı ifadesini kullandığına dikkat çekmekteydi.³⁴

MDO'nun bildirisinde yer alan ve karşı bir ihtilal planladığı iddia edilen AP, bir yalanlama yayınlamış MDO hareketinin, rejimi yıkmak isteyen ve komünist zihniyetin aleti olan bir yer altı faaliyeti olduğunu ifade etmişti. Bildiride "program ve tüzüğü ile büyük bir çoğunluğunun güvenini kazanmış bulunan AP'yi hedef tutmakla kalmayarak topyekûn memleket sever Türk aydınlarını da itham eden bu sapık ifade ve görüşün bilerek veya bilmeyerek rejimi yıkmak isteyen komünist zihniyetin aleti olduğuna şüphe olmadığı" ³⁵ ifade edilirken ilgili iddianın bir ihbar telakki olunarak gerekli soruşturmanın yapılmasını hükümetten beklediklerini açıklamıştı.

Dönemin basını maskeli insanların tehditlerinin inandırıcı olmadığını düşünüyor ve demokrasinin Türkiye için tek seçenek olduğunu inanıyorlardı. Hür Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman, 27 Mayıs'ın kazanımlarını savunmak için harekete geçtiklerini iddia eden MDO'cuların cinayet tehditleriyle ülkenin ihtiyaç duyacağı huzur ve güven ortamının sağlayamayacağını, istikrarsız ve karışık bir toplumda komünistlerin çok rahat hareket edeceğini ifade ederek, Türkiye için kurtuluş yolunun ancak dürüst ve berrak bir hukuk devleti idaresinde olduğunu açıklamıştı.³⁶ Komünist tehlikenin çok yakın olduğu konusunda Yeni İstanbul gazetesi de benzer şekilde düşünmekteydi. Gazetenin 16 Ekim tarihli başyazısında yaşanan son olayların sebebi olarak gösterilen 27 Mayıs karşıtı eylemlerin ne olduğunun bilinmediğini, bu konuda herkesin kendisine göre yorum yaptığını, 27 Mayıs hareketinin bu memlekete yeni bir anayasa ve bu anayasaya bağlı bir rejim getirdiğini bu rejimi sağlamlaştırmak için çalışmak ve onu iç ve dış tehlikelerden etkilenmeyecek hale getirmenin, 27 Mayıs koruyanların ilk vazifesi olması gerektiği ifade edilmekteydi.³⁷ Demokrasi dışı yönetim arayanlara karşı Tercüman gazetesi de partilerin rejimin ve anayasal düzenin korunması konusunda bir araya gelerek bir beyanname yayınlamalarını takdir ederken,³⁸ Ahmet Emin Yalman hükümetin orta yolu tutmasını bildiğini, gerginlikleri yatıştırmak için çalıştığını, çıkarılan af konusunda gençlerin tepki göstermelerine gerek olmadığını ifade etmişti. Yalman ayrıca demokrasi dışında bir yönetim arayanlara fırsat vermemek için gençleri sükûnete davet etmişti.³⁹ Demokrasi dışı yönetim peşinde koşanların basında faaliyetlerine devam ettiğini düşünen Gökhan Evliyaoglu, MDO beyannamelerinin toplumda infial uyandırması karşısında bir gazetenin hemen düzeltme yaparak taraftarı olan gizli odakları korumaya çalıştığını, buna rağmen bu gizli teşkilatın organı gibi çalışan Öncü gazetesinin soruşturulmadığından şikâyet ederek, bu hareketin arkasında önemli şahsiyetlerin olup olmadığını sormaktaydı.⁴⁰ Yeni İstanbul gazetesi yazarı Tarık Buğra kötü niyetli gazetecilerin, gençleri Atatürk'ü savunmaları için kandırıp rejim aleyhine kışkırttığını iddia ederek, gençlere seslenmekte, kaynağı belirsiz beyannamelerle, cinayet tehditleriyle Atatürk'ün savunulamayacağını, totaliter rejim isteyenlerin gençleri kullanarak, kurulu düzeni sarsmak isteyenlerin onların dostu olmayacağını ifade etmekteydi.⁴¹ MDO'nun komünist odaklarla bağlantısı tartışılırken, 16 Ekim tarihinde Ankara'da "*milliyetçi Türk gençliği adına ay-kurtlar*" imzalı bir beyanname yayınlanmıştı. MDO'nun bildirisine cevap verme amacı taşıdığı anlaşılan ve antikomünist ifadelerle yazılmış olan ilgili metinde "*bugün kendilerini bir kuvvet zannederek sokaklara kadar dökülen komünist zihniyetin bezirgânları Yön, Öncü, Vatan ve Hür Vatan gazeteleri ile MDO ismi altında kime ve hangi zihniyete hizmet ettikleri belli olmayanları*" uyararak, Türkiye'de Türk ordusundan başka bir ordu olamayacağını, "*Atatürkçü maskesini taşıyan satılmış ordusu MDO mensuplarına, kızıl propagandası yapan gazetelere karşı Türk gençliği olarak vatanımızın istikbalini tehlikeye sokacak, kardeşi kardeşe vurduracak her türlü zihniyetin karşısında*" olduklarını açıklamıştı.⁴²

17 Ekim günü İstanbul'da gazetelere ve bazı kuruluşlara MDO imzalı ve daktilo ile yazılarak çoğaltılmış yeni beyannameler gönderilmişti. Hacim itibariyle eskilerinden biraz daha uzun ve sonuna iki şiir eklenmiş olan bu beyannamelerin Beyazıt Postanesinden postalandığı anlaşılmış, gönderen kısmına ise Beyazıt Sahaflar Çarşısında bulunan bir kitapçının adı yazılmıştı. MDO bildiride gücünü Atatürk ilkelerinden ve 27 Mayıs

³⁴ "Ordu ve Halkımızdan Gördüğü Tepki Üzerine MDO İsim Değiştirdi", *Yeni İstanbul*, 16 Ekim 1962, 1.

³⁵ "MDO Komünistlere Alet Oluşmuş", *Hürvatan*, 17 Ekim 1962, 1; AP, MDO bildirisi hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunmuştu. "MDO Solcu Basınla İşbirliği Halinde", *Yeni İstanbul*, 17 Ekim 1962, 1.

³⁶ Ahmet Emin Yalman, "Çarpışan Cereyanlar", *Hürvatan*, 17 Ekim 1962, 1.

³⁷ "27 Mayıs'a Karşı Hareketler", *Yeni İstanbul*, 16 Ekim 1962, 1.

³⁸ "Müşterek Beyanname Çok Müspet Tesir Yaptı", *Tercüman*, 13 Ekim 1962, 1.

³⁹ "Ahmet Emin Yalman, 'Zor Geçitten Selamete'", *Hürvatan*, 14 Ekim 1962, 1.

⁴⁰ Gökhan Evliyaoglu, "Hükümet Vazifesini Yapmalıdır", *Yeni İstanbul*, 17 Ekim 1962, 1.

⁴¹ Tarık Buğra, "Ey Türk Gençliği Birinci Vazifen", *Yeni İstanbul*, 17 Ekim 1962, 3.

⁴² "MDO'ya Karşı Dün Yeni Bir Beyanname Neşredildi", *Zafer*, 17 Ekim 1962, 3.

devriminden aldığı Türkiye'nin kurtuluşunu, sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerin çözümünde görmekte, köklü reformların gerçekleşmesi için teşkilatlanmış bulunduğunu ifade ederken amacını ilk kez net bir şekilde ifade etmişti. Türk demokrasisinin yerleşmesi ve ekonomik bağımsızlığı elde etmek için “*Türkiye gerçekleri ile bağdaşan bir Türk sosyalizmini memleket kaderine hâkim olması için*” çalıştıklarını söyleyen, MDO teşkilatlarının gücünün neredeyse sınırsız olduğunu yazarken, memleketin kalkınması için projelerinin gerçekleşmesini engellemeye çalışacak insanları ortadan kaldıracaklarını iddia etmişti. MDO, beyannamesinde başbakan İnönü'ye de seslenerek 1963 yılının Ocak ayına kadar yapılmasını istedikleri taleplerini açıklamışlardı. Buna göre; Köy Enstitülerinin, Halkevlerinin yeniden açılması, bütün yüksek okulların, “ders iş, iş uygulama” prensiplerine göre bir sisteme kavuşturulması, Beş Yıllık Kalkınma Planının olduğu gibi kabulü, istifa eden plancının yeniden göreve alınmaları, toprak reformunun acele çıkarılması, her türlü ağalık saltanatına son verilmesi ve bazı politikacılara siyasetin yasak edilmesi istenmekteydi. MDO bu taleplerinin sosyal adalete geçiş için bir köprü ödevi göreceğini isteklerinin gerçekleşmemesi durumunda “*Türkiye'de gerçek bir ihtilalin yaşanacağını, boşuna akacak olan kardeş kanlarından hükümet ve onu çalışamaz duruma getirmiş olan gericiler, ırkçılar, Turancılar(ın) sorumlu olacağını*” açıklamıştı.⁴³

MDO'nun önceki açıklamalarına göre daha uzun ve amaçlarını belli edecek açıklıkta yazılmış olan bu son beyannamede hükümetten istenen taleplere bakıldığında Milli Birlik Komitesinden tasfiye edilen 14'ler grubunun beklentilerine benzerlik gösterdiği anlaşılmaktaydı. Ekonomik ve toplumsal reformların kapsamlı bir şekilde yapılarak, kalkınmaya ayak bağı olan müesseselerin ortadan kaldırılması ve Atatürk İnkılâplarının devam etmesi için sivil demokratik hayatın ötelenmesini savunan bu anlayışın işaretleri son beyannamede görülebilmekteydi. Ayrıca bildirilerin Atatürk inkılâplarının sürmesi konusunda Talat Aydemir'in de benzer düşüncelere sahip olduğu bilinmekteydi. MDO'cular arasındaki fikir benzerliği konusunda Yeni İstanbul gazetesine bir açıklama yapan Aydemir, kendilerinin tehditler savunan komünistlerle beraber olmalarının mümkün olmadığını, karanlık köşelerden yaygara ve tehditlerle Atatürkçülüğün ve 27 Mayıs'ın savunulmayacağını ifade etmişti.⁴⁴

MDO bildirilerinin kaynağı araştırılırken Yeni İstanbul gazetesi, Ankara'da AP binasının ve bazı gazetelerin tahribiyle sonuçlanan olayların arkasında Sovyetler Birliği'nin olduğunu iddia etmiş, yağmacılara dağıtılmak üzere bol miktarda paranın yurtdışından geldiğini açıklamıştı. Gazete iddiasını güçlendirmek için Bizim Radyo'nun yayınlarını kaynak göstermişti.⁴⁵ 20 Ekim günü İstanbul'da bulunan bazı gazete idarehanelerine “*Kuvay-ı Milliye Ordusu*” adıyla yeni bir bildiri gönderilmişti. MDO'nun 15 Ekim tarihli beyannamesine cevap mahiyetinde olan bildiride kendilerinin maceracı bir örgüt olmadıklarını ifade edilerek bütün milliyetçi basın şahsında, hürriyetine bağlı asil milletimizi ölümle korkutanlardan çekinmediklerini iddia etmişlerdi.⁴⁶

MDO ise yeni bildirisini ile amaç ve hedeflerini açıklamaya devam etmekteydi. 22 Ekim tarihinde posta ile gazete bürolarına gönderilen ve basında yayınlanan iki MDO bildirisini kullanarak kendi isimlerini kullanarak dağıtılan bildirilerin tamamen sahte olduğu ileri sürülmüştü. Buna göre; 18 Ekim tarihli gazetelerde yayınlanan sol eğilimli ve “*sosyalist Türkiye'ye övgü*” isimli şiiri ihtiva eden beyannamenin diğerleri gibi MDO ile hiçbir ilgisi olmadığını açıklamışlar ve MDO'nun Atatürkçü, 27 Mayısçı insanların ordusu olduğunu, TSK'nin yanında sağcıların ve komünistlerin karşısında olduğunu ifade etmişlerdi. MDO bir hatırlatma yaparak bildirisine son vermişti. Buna göre; MDO bundan böyle faaliyetine devam edeceğini, yalnız kötü niyetlilerin istismarına mani olmak gayesi ile kesin olarak iki ay süreyle beyanname dağıtmayacağını, bu süre içinde MDO ismini taşıyarak dağıtılacak her bildirinin sahte olduğu konusunda uyarılmıştı.⁴⁷

Yeni İstanbul gazetesi başyazarı ve milletvekili Gökhan Evliyaoğlu, MDO tehditleri ve Türkiye'de artan “*komünist*” faaliyetler konusunda hükümetin aldığı önlemlerin yetersiz olduğunu dile getirerek, “*Türkiye'de anarşi çıkarmak isteyen, suni bir ihtilal için vasat hazırlık gayreti içinde bulunan, milleti ilerici ve gerici diye bölmek isteyen, antikomünist mücadeleleri faşistlik ve ırkçılıkla itham eden, yer altı ve yerüstü sol cereyanlara dikkat kesilmelidir. Kızıl radyolara ve paralel neşriyat yapan bir iki organ hala kasıtlı olarak bir yolda devam etmektedir. Hükümet(in) maalesef hala MDO adındaki fesat kampanyasını, sabotajcılar birliğini, bu küçük*

⁴³ “MDO'nun Rengi Belli Oldu”, *Yeni İstanbul*, 18 Ekim 1962, 1; Beyannamenin sonunda bulunan iki şiirden birisi “Sosyalist Türkiye'ye Övgü” ismini taşımaktaydı. Beyannamenin İstanbul'da iki milyon adet basıldığı da belirtilmekteydi.

⁴⁴ Talat Aydemir, “Dün MDO'na Şiddetle Çattı”, *Yeni İstanbul*, 21 Ekim 1962, 1.

⁴⁵ “Rusların Türkiye'ye Bol Miktarla Para Soktukları Tespit Edildi”, *Yeni İstanbul*, 18 Ekim 1962, 5.

⁴⁶ “İstanbul'da K.M.O. İmzalı Beyannameler Dağıtılıyor”, *Zafer*, 21 Ekim 1962, 1.

⁴⁷ “MDO Yeni Bir Açıklama Yaptı”, *Dünya*, 23 Ekim 1962, 1.

kızıldorduyu"⁴⁸ ortadan kaldırmadığını ifade etmişti. Evliyaoğlu hükümetten içimizdeki Castro taklitçilerini ortaya çıkarmasını istemişti.

Yeni İstanbul gazetesi, MDO'dan iki yazarlarına yönelik tehdit mektupları geldiğini açıklamıştı. Gazete, başyazar Gökhan Evliyaoğlu ve Arif Nihat Asya'nın ölümle korkutulduğu mektuplarda ilgili yazarların yazılarında geçmişe duydukları hasret nedeniyle cezalandırılacağını yazmaktaydı.⁴⁹ Gökhan Evliyaoğlu ertesi gün gazetede yayınlanan başyazısında antikomünist faaliyetlerinden ötürü hedef gösterildiklerini, korkmadıklarını, fakat devam eden bu faaliyetler karşısında hükümetin neden pasif kaldığını anlamakta güçlük çektiklerini açıklamıştı.⁵⁰

Yayınlarında komünist faaliyetlerin tehlikesine sürekli vurgu yapan Yeni İstanbul gazetesine göre Türk Devrim Ocağı Başkanı Yüksel Altınar yaptığı bir basın toplantısında Öncü ve benzeri gazetelerin yayınlarını överek siyasi partileri tehdit etmiş, milliyetçi basınının faaliyetlerini endişe ile izlediğini iddia etmişti. Gazete, ilgili ocak başkanının siyasi partilerin tutumlarını değiştirmesi konusunda da uyardığını da açıklamıştı.⁵¹

MDO'nun hedef aldığı kişileri tehdit etmeye devam etmesine karşın, kimliğinin ve destekçilerinin ortaya çıkarılmamasını eleştiren milletvekili ve senatörler, huzursuz ortama son verilmedikçe, gerçek açık rejim kurulamayacağını ve hiçbir kalkınma planının işe yaramayacağını düşünüyordular. CS'de Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının görüşmeleri sırasında bir konuşma yapan AP Zonguldak Milletvekili Akif Eyidoğan "*MDO teşkilatı nedir? Kanunen deklere bir dernek midir? Bunlar bulunduğunda memlekette huzur ve emniyet olamaz*" diyerek hangi görüşte olursa olsun tüm siyasetçilerin cumhuriyetin 40.yıldönümü öncesinde ülkede hakiki kardeşliği kurmalarını istemişti.⁵²

11 Kasım 1962 tarihinde "*Silahlı Devrim Kuvvetleri*"(SDK) isminde bir örgüt yeni bir bildiriye İstanbul gazetelerine göndermişti. El yazısı ile yazıldığı anlaşılan bildiride "*Atatürk ilkelerine inanan bizler, ona uzanacak her pis eli koparmakta asla tereddüt etmeyeceğimizi aziz Türk milletine arz ederiz. 10 Kasım matem günüdür ve SDK gerici unsurlara karşı mücadele bayrağını atanın ölüm günü açmıştır.*" Bildiride SDK'nın Atatürkçü, 27 Mayısçı, komünizm düşmanı olduğu ifade edilmiş ve hedef aldığı isim ve gazeteler açıklanmıştı. Buna göre SDK Yeni İstanbul, Zafer, Adalet, Son Havadis, Toprak, Hüryol, İstiklal, Milli Yol, Tasvir gazetelerinin kapatılacağını ve Gökhan Evliyaoğlu, Mehmet Ali Yalçın, Arif Nihat Asya, Hami Tezkan, Sokaktaki Adam ve Necip Fazıl Kısakürek'in tutuklanacağını iddia etmişti.⁵³

SDK'nin bildirisinden birkaç gün sonra İzmit şehrinde bir kısım matbaalara daktilo ile yazılmış beyannameler gönderilmişti. Kaynağı tespit edilemeyen bildirisinde antikomünist ifadeler yer almakta "*Ey Türk gençliği, atamızın size bıraktığı bu vatanı kutsal bir emanet olarak ilelebet muhafaza ve müdafaa edeceğimize büyük ataya söz verdik. Kanımızın son damlasına kadar çarpışıp ilelebet muhafaza edeceğiz. Bizim baş düşmanımız komünistlerin teker teker başlarını ezeceğiz.*" Denilmekteydi. Beyannamenin sonunda yer alan VSB imzasının Vatansaver Subaylar Birliği olduğu anlaşılmaktaydı.⁵⁴

VSB bildirisinden sonra Eminsu grubu komünist karşıtı ifadelerin yer aldığı bir açıklama yapmışlardı. Komünistlerin 27 Mayıs ve Atatürk'ü ismini kullanarak istismar ettiği belirtilen açıklamada, Kemalizm ve 27 Mayıs ihtilalinin, insan hak ve hürriyetlerini, can ve mal emniyetini teminat altına alan devlet sisteminin temeli olmasına karşın, ülkede hükümeti ve onun otoritesini tahrip etmeye çalışmanın tipik bir komünizm taktiği olduğu savunulmuştu.⁵⁵

⁴⁸ Gökhan Evliyaoğlu, "Türkiye'deki Kastro'ların Oyunlarına Son Veriniz", *Yeni İstanbul*, 26 Ekim 1962, 1.

⁴⁹ "Kızıl MDO, Gökhan Evliyaoğlu İle Arif Nihat Asya'yı Ölümle Tehdit Etti", *Yeni İstanbul*, 6 Kasım 1962, 1; Gazete 11 Kasım tarihli sayısında fıkra yazarı Tarık Buğra'nın da MDO tarafından ölümle tehdit edildiğini yazmaktaydı. "Buğra'ya MDO'dan Mektup Geldi", *Yeni İstanbul*, 11 Kasım 1962, 5.

⁵⁰ Gökhan Evliyaoğlu, "MDO'dan Korkmuyoruz", *Yeni İstanbul*, 7 Kasım 1962, 1.

⁵¹ "T.Devrim Ocağı Gazetemizi ve Partilileri Tehdit Etti", *Yeni İstanbul*, 5 Kasım 1962, 1.

⁵² *Cumhuriyet Senatosu(CS) Tutanak Dergisi*, 08 Kasım 1962, Birleşim: 5, Toplantı: 2, 106.

⁵³ "Bir de Şimdi SDK Çıktı", *Yeni İstanbul*, 12 Kasım 1962, 1.

⁵⁴ "Komünistlerin Teker Teker Başlarını Ezeceğiz", *Yeni İstanbul*, 15 Kasım 1962, 1.

⁵⁵ "Eminsu'lar MDO ve SDK'yı Takbih Etti", *Yeni İstanbul*, 18 Kasım 1962, 1.

MDO, 11 Subay Hadisesi ile Deşifre Mi Oldu?

MDO başta olmak üzere birçok beyanname ile siyasetin üzerinde darbe tehlikesi dolaşırken Genelkurmay Başkanlığından 3 Aralık 1962 günü yapılan açıklamada 3 general ve 8 subayın askeri disipline aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle, Hava Kuvvetleri Kumandanı Korgeneral İrfan Tansel'in isteği üzerine görevlerinden alındıkları öğrenilmişti. Bu isimler Hava Tuğgenerali Hüsnü Özkan, Hava Tuğgenerali Şevket Demirgüç, Hava Kur. Alb. Yusuf Parmaksız, Hava Kur. Alb. Halit Elgin, Hava Kur. Alb. Halim Menteş, Hava Kur. Alb. Refik Yurtseven, Hava Kur. Alb. Refik Yurtseven, Hava Alb. Fevzi Arsin, Lv. Yb. Emin Yerlikan, Tbb. Yb. Aldülkadir Yücel idi.⁵⁶ Yeni İstanbul gazetesinin iddiasına göre hava kuvvetlerindeki problem, bazı subayların kendi aralarında gizli toplantılar yapmasıyla başlamış ve Tabii Senatör Mucip Ataklı'nın da bu subaylar üzerinden hava kuvvetlerine etkinlik kurmaya çalıştığı iddia edilmişti. Ayrıca tehdit ve ölüm beyannameleri yayan yer altı teşkilatı MDO'cularla Ataklı'nın ve daha bazı Tabii Senatörlerin irtibatı olduğu şeklindeki iddialar bulunduğunu, yine iddiaya göre Ataklı, "kendi emirlerine alet olmak istemeyen ve orduyu politikadan uzak tutmağa çalışan İrfan Tansel ve genelkurmay başkanını da değiştirmeğe teşebbüs etmiş" bulunmaktaydı.⁵⁷ Bu iddialar üzerine bir açıklama yapan Ataklı ithamların asılsız ve kaynaklı olduğunu ifade etmişti. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay da 11 Hava Subayının görevlerinden alınması dolayısıyla yaptığı açıklamada "...hava subayları hiçbir surette bir siyasi düşünce ile ilgili değildir." İfadesini kullanarak olayın bir disiplin problemi olduğunu açıklamıştı. Tansel aynı gün basına verdiği beyanatta "*Hava kuvvetleri benim emrimdedir ve bütün gücüyle vazife başındadır*" derken Başbakan İnönü ise gazetecilerin soruları üzerine yaptığı açıklamada henüz bilgi sahibi olmadığını söylemişti.⁵⁸

Hava kuvvetlerindeki anlaşmazlık 5 Aralık tarihinde bakanlar kurulunda görüşülmüş, fakat hiçbir açıklama yapılmamıştı. Aynı gün başbakan İnönü, Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay ve CHP genel sekreteri ile ayrı bir görüşme yapmıştı. Görüşme sonrasında başbakan gazetecilerin sorularına müstafi General Hüsnü Özkan ile görüşüp görüşmeyeceğini, "*kumandanı ile görüştüm, lüzum ederse onunla da görüşürüm*" şeklinde cevap vermişti.⁵⁹ Bu arada 11 Hava Subayının yerine yeni tayinler yapıldığı öğrenilmişti.⁶⁰

Milli Savunma Bakanı (MSB) İlhami Sancar NATO toplantısına katılmak için Paris'e hareketinden önce yaptığı açıklamada "*Ordu mensupları politika dışındadır. Bunun karşısındaki her iddia asılsızdır*" derken bu olayın sadece bir aile meselesi olarak kalması gerektiğini, sokakta ve herkesin içinde tartışılmasının sadece düşmanları sevindireceğini ifade etmişti.⁶¹

Tabii Senatör Ataklı'nın hava kuvvetlerindeki görevli subaylarla ilişkisi konusunda bir açıklama yapan ve Haziran 1961'de Silahlı Kuvvetler Birliği'nin(SKB) zoruyla görevlerinden emekli hava subayları, aralarında Tabii Senatörlerin de olduğu gizli bir teşkilatın orduyu siyasetin içine çekmeye çalıştığını ifade etmişlerdi.⁶² 22 Şubat 1962'da darbe girişiminde bulunduğu için vazifesinden uzaklaştırılan Talat Aydemir de anlaşmazlığın tamamen siyasi mahiyette olduğunu söylemiş ve görevlerinden ayrılan 11 Subayı itham ederek Hava Kuvvetleri Komutanlığını alarma geçiren grubun bu subaylar olduğunu açıklamış ve bu grubun İnönü'nün yakın çevresi ile devamlı temasta olduğunu iddia etmişti.⁶³ Bazı Tabii Senatörlerin istifa eden 11 subayla irtibatı olduğu muhalefet partileri tarafından da iddia edilirken, beyanname dağıtanların da bu grupla bağlantılı olduğu konuşuluyordu.

AP yöneticilerinden oluşan bir heyet 12 Aralık günü Başbakan İnönü'yü ziyaret etmişlerdi. AP Meclis Grup Başkanı Sadeddin Bilgiç, görüşmede hava kuvvetlerinde cereyan eden hadiseler hakkında bilgi istediklerini

⁵⁶ "4 General ve 7 Üst Subay Dün Görevden Alındı", *Milliyet*, 4 Aralık 1962, 1.

⁵⁷ "Tansel, Temelli Ataklı'yı İtham Etti", *Yeni İstanbul*, 5 Aralık 1962, 1.

⁵⁸ "Ataklı'ya Göre Tansel Yetkisi Dışına Çıktı", *Milliyet*, 5 Aralık 1962, 1.

⁵⁹ "Tansel 11 Subayın Geri Dönmesini İstemiyor", *Yeni İstanbul*, 6 Aralık 1962, 1.

⁶⁰ "Hava Kuvvetlerinde Dün Tayinler Yapıldı", *Milliyet*, 7 Aralık 1962, 1.

⁶¹ "Sancar: "Ordu Politika Dışında", *Milliyet*, 9 Aralık 1962, 1.

⁶² "Emekli Havacılar General Tansel'i Destekliyor", *Yeni İstanbul*, 8 Aralık 1962, 1; Eminsü olarak bilinen Emekli İnkılap Subayları Derneği, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli edilen subayların kurduğu dernektir. Bu dernek bir bildiri yayınlayarak hava kuvvetlerini ihtilale teşvik etmek isteyen bir iki eski MBK üyesi olduğunu iddia etmişti. *Milliyet*, 6 Aralık 1962, 7.

⁶³ "11 Hava Subayının Yerine Dün Yeni Tayinler Yapıldı", *Yeni İstanbul*, 7 Aralık 1962, 1; Yeni İstanbul gazetesinin iddiasına göre; bazı ler, 11 subayın emeklilik işlemlerinin durdurulması için, başbakan, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı nezdinde girişimde bulunmaktaydı.

açıklamıştı. Bilgiç, Tabii Senatör Mucip Ataklı'nın hava kuvvetleri komutanını itham eden demeci üzerinde de durmuş ve Ataklı'nın dokunulmazlığının kaldırılması için harekete geçeceklerini ifade etmişti.

AP ortak grubunun toplantısında hava kuvvetlerindeki son olaylarla ilgili olarak mecliste gizli bir genel görüşme açılması fikri benimsenmişti. Okunan 18 sayfalık raporda, hava kuvvetlerindeki son olaylara ismi karışanların ve MDO beyannamesini basanların 27 Mayıs devrimine ihanet ettikleri açıklanmaktaydı. Raporda Tabii Senatör Mucip Ataklı'nın demokratik rejimi yıkmağa yönelik faaliyetlerde bulunduğu ve MDO beyannamelerini bastırıldığı iddia edilmektedir.⁶⁴ Millet Partili(MP) altı milletvekili de MM başkanlığına bir önerge vererek "*anayasa ile müesses meşru nizamı bertaraf etmeye matuf faaliyet ve cereyanlar*" hakkında bilgi edinmek üzere meclis soruşturması açılmasını istemişlerdir.⁶⁵

20 Aralık 1962 günü MM'nin bütçe karma komisyonunda Cumhurbaşkanlığı ve Sayıştay bütçeleri müzakere edilirken milletvekilleri arasında sert tartışmalar yaşanmış, konu MDO ve 11 Hava Subayı olayına gelmişti. CKMP Nevşehir Milletvekili Halit Fikret Akan, demokratik rejimin yerleşmesini önleyen bazı hadiselerin birbirini takip ettiğini ve bu olaylar karşısında hükümetin idare maslahat politikası güttüğünü söylemişti. "*Mdo beyannameler dağıtıyor, başbakan kanun dışı bu benzeri teşekküllerin varlığını kabul ediyor. Bu orduyu kim teşkilatlandırmıştır? 11 Hava Subayı ile ilgili hadise hakkında her şeyi örtbas etme siyaseti bir fayda getirmez*" demişti. Sözlerine devam eden komisyon üyesi, İnönü'nün bazı parlamento üyelerini cunta ile işbirliği yapmakla suçladığını şayet bu iddialara karşı nasıl bir takibat yapıldığını açıklamasını istemişti. Eleştirileri Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer cevaplandırmıştı. Dinçer "*...hükümet olarak rejime karşı davranışlara karşı derin hassasiyet gösteriyoruz... MDO ve cunta ile işbirliği yapan bazı parlamento üyeleri hakkında hükümet hassasiyetle durmaktadır*" ifadelerini kullanmıştı.⁶⁶

Bu arada 11 Hava Subayı olayını derinlemesine araştırmak için AP'nin, Meclis Grubu Başkan Vekili ve Balıkesir Milletvekili Cihat Bilgehan tarafından 12 Aralık 1962 tarihinde TBMM'ye genel görüşme açılması önergesi verdiği öğrenilmişti. Önergenin gerekçesinde; Dış kamuoyunda Türkiye'nin NATO'daki yeri ile yardım konsorsiyumu konuları müzakere edilirken ve memleketimizde demokratik parlamenter rejim ve iktisadi hayat emniyete ve istikrara muhtaç haldeyken 11 Subay meselesi olarak anılan hadisenin bir huzursuzluk sebebi olmak özelliği taşıması nedeniyle konuyu meclise getirmek istemişlerdi. Önergenin gerekçesinde bazı hırslı politikacıların bir subay grubu ile birlikte demokrasiye karşı girişebilecekleri herhangi bir teşebbüsün asla bir ihtilal ve hükümet darbesi ortamında bulunmayan Türkiye'de milletçe ve lanetle reddedileceği... Türk ordusunun dünya çapındaki prestijini rencide edici bir şekilde istismara müsait olan 11 Hava Subayı hadisesine karşı TBMM'nin seyirci kalmaması hatta ordumuzun ananevi disiplinini ihlal teşebbüsleri karşısında sorumlu kumandanın otoritesine saygı gösterilmesi gerektiğini bu gibi gizli teşkilat kurmaya teşebbüs etmenin asla affedilmeyecek bir anayasa suçu olduğu için ordu ve milletin huzurunu sağlamak bakımından TBMM'nin kendisine düşen vazifeyi yerine getirmesi gerektiği ifade edilmişti.⁶⁷ AP'nin önergesi 21 Aralık 1962 tarihinde MM Genel Kurulunda okunmuştu. Ancak önce CKMP Ankara Milletvekili Hüseyin Ataman ve 5 arkadaşının, "*anayasa ile müesses meşru nizamı bertaraf etmeye matuf faaliyet ve cereyanlar hakkında bilgi edinmek üzere tahkikat açılmasına dair*" 19 Aralık tarihli önergesi görüşülmeye başlanmıştı. Ataman ve arkadaşlarının önerge açılması konusundaki gerekçeler AP'nin verdiği teklife benzemekteydi. Önergesi hakkında ilk konuşmayı yapan Hüseyin Ataman,

"2 Ekim 1962'den 4 Ekim 1962'ye kadar memleketimizde bilindiği gibi çok müessif hadiseler cereyan etmiştir. Tehdit beyannameleri neşreden Milli Devrim ordusu vesaire gibi tedhiş teşekkülleri faaliyete geçmiştir. Bunların mahiyeti ve mesulleri meclis ve milletçe meçhuldür. Hükümet mesuliyetine iştirak eden bir siyasi parti, 5 Ekim 1962 tarihinde neşrettiği tebliğde, 2 Ekim hadiselerinde (demokratik nizamın devamını, ihtiraslarının tatminine engel sayan bazı partilerin ve zümrelerin rolü olduğuna kani bulunduğunu) açıklamıştır. Bu vahim iddia da hükümetçe bir tetkike tabii tutulmamıştır. İtham edilen partilerin ve zümrelerin kimler olduğu tahkik edilmeli, bir hakikat varsa anlaşılmalıdır."⁶⁸

⁶⁴ "AP, Hava Kuvvetlerindeki İhtilaf İçin Gizli Genel Görüşme İstiyor", *Milliyet*, 19 Aralık 1962, 1.

⁶⁵ "Sunay 11 Subay İçin Dün Teşebbüse Geçti", *Milliyet*, 20 Aralık 1962, 1.

⁶⁶ "Başbakan'ın Her Şeyi Örtme Siyaseti Bir Fayda Getirmez", *Yeni İstanbul*, 21 Aralık 1962, 1.

⁶⁷ *MM Tutanak Dergisi*, 21 Aralık 1962, Birleşim:20, Oturum:1, 347.

⁶⁸ *MM Tutanak Dergisi*, 21 Aralık 1962, Birleşim:21, Oturum:1, 396.

Başbakan'ın son günlerde endişe verici suçlamalarda bulunduğunu, CHP Büyük Kongresinde ve İstanbul İl Kongresinde kendi partisine mensup bir kısım isimlerin askeri ve sivil bütün görüşlerle yan yana ve açıkça çalıştıklarını iddia ve beyan ettiğini dolayısıyla yeni darbe endişesinin çoğaldığı bu ortamda hükümetin açıklama yapmasını istemişti.⁶⁹

MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı da Ataman'ın konuşmasında dile getirdiği iddiayı tekrarlayarak, İnönü'nün kendi partisindeki bazı şahısların rejim aleyhtarı faaliyetlerde bulunduğunu itiraf ettiğini, bu meselenin ayrıntılı olarak araştırılmasını istemişti. Kürsüye gelen Başbakan İnönü, 11 Subayın son tutumlarının her bakımdan askeri usullere ve disipline aykırı olduğunu, hava kuvvetleri komutanının bu gelişmeyi öğrendikten sonra disiplinsiz hareketlere müsaade etmemek ve bunu önlemek görevi olduğundan muktedir ve iradeli bir komutan nasıl davranırsa öyle davrandığını açıklamıştı. Genelkurmay Başkanının da 11 Hava Subayının görevlerinden alınmalarının siyasi düşüncelerle ilgili olmadığını, demokrasiye bağlı olduklarını ifade ederek hadisenin bir vazife anlaşmazlığı olduğunu açıklamıştı. İnönü'ye göre Genelkurmay Başkanı bütün silahlı kuvvetlerin amiri olarak meseleyi halletmiş, tartışmayı bitirmişti:

"Milletvekili ve senatör veya meclis dışında siyasi hayatta bulunan bir kimsenin ordu içinde tahrikler yapmasını hiçbir surette tasvip etmeyiz. Senatör ve milletvekilinin ordu yüksek kademeleri hakkında takdir yetkisini hiçbir suretle kabul etmeyiz... 11 subay hadisesinin yukarıda anlattığımız gibi böyle bir ölçüye giren hiçbir vasfı önemi ve şümülü yoktur. Hadise komutanların tabii yetkileri içinde halledilmiştir. ...hava kuvvetleri komutanı ve genelkurmay başkanı vazifelerini ifa etmişlerdir... Bir genel görüşme veya meclis tahkikatı ile ordu içine girip ordunun kumanda ve disiplin meseleleri ihtilal zamanının türlü hadiselerden geçmiş çekişme konuları üzerinde dağdağalı vaziyetler alınmasını memleket temel menfaatlerine kesin olarak aykırı gördüm... Bu izahatımın kafi görülerek her iki takririn ret olunmasını isterim."⁷⁰

Başbakandan sonra konuşma yapan CKMP Yozgat Milletvekili İsmail Hakkı Akdoğan, İnönü'nün partisindeki bazı isimleri demokrasi dışı eylemleri hakkında ayrıntı vermediğini bu nedenle ordu ile sivil darbe taraftarları arasındaki kişilerin bağlantılarının ortaya çıkarılmaları için bu soruşturmanın açılmasını istediklerini ifade etmişti. CHP Adana Milletvekili Kasım Gülek ise böyle hadiseler varsa bunların delillerinin de olması ve bunların ortaya konulması lazım geleceğini fakat böyle deliller yoksa bunlar, sadece bazı milletvekillerini politika bakımından küçültmek için ortaya atılmış yersiz isnatlar olduğunu söylemişti. MP'nin meclis tahkikatı açılması hakkındaki önergesi 129 oya karşı 209 oyla reddedilmişti. AP Grubunun genel görüşme açılması teklifi ise 24 Aralık tarihinde görüşülmüştü. AP Grubu adına konuşan Balıkesir Milletvekili Gökhan Evliyaoğlu, bu hadisenin sadece bir disiplin sorunu olmadığını, mutlaka evveliyattı olduğunu, çünkü Ankara sokaklarında beyannameler dağıtıldığını, Milli Devrim Ordusu adıyla Türk ordusunun karşısına bir gizli ordu kurma teşebbüsleri çıkarıldığını ifade etmişti Evliyaoğlu, beyannamelerin hala sahiplerinin bulunmadığını ve bir partinin merkezinin basıldığını ve bu gelişmelerin bir idare-i maslahat zihniyetiyle geçirildiğini iddia ederek, ilgili iddiaların soruşturulmasını istemişti. Başbakan İnönü ise verdiği cevapta orduyu siyasi münakaşaların dışında tutmak için ne kadar gayret sarf edilirse iyi olacağını söylemiş ve "*ortada siyasi bir hadise yoktur, deniyor, salahiyyetli kumandan söylüyor. Başbakan olarak ben söylüyorum. Ne istiyorsunuz, ne istiyor arkadaşlarımız? Mutlaka siyasi hadise vardır diye, mesele mi çıkarmak istiyoruz?*" diye sorarak, teklifin kabul edilmemesini istemiştir. AP tarafından verilen genel görüşme önergesi 136 oya karşı 201 oy ile reddedilmiştir.⁷¹

Muhalefet partilerinin 11 subay hakkında meclis soruşturması açılmasını isteyen önermeleri reddedilmiş olsa da koalisyonu oluşturan partilerden YTP'nin Genel Başkanı Ekrem Alican'ın da bu konuda CHP'den farklı düşündüğü anlaşılmaktaydı. Milliyet ve Yeni İstanbul gazetelerinin haberine göre Alican, silahlı kuvvetlerin sadece Başbakan İnönü ile temas kurmasından, hükümet mensubu olmalarına rağmen sadece seyirci bırakılmalarından ve yeteri kadar bilgilendirilmemekten şikâyet ettiği iddia edilmekteydi.⁷²

Olayların merkezindeki isim haline gelen Tabii Senatör Mucip Ataklı, 22 Aralık tarihinde Türk-İş tarafından Ankara'da düzenlenen komünizmi telin mitingine katılmıştı. Emekliye sevk edilen 11 Hava Subayından Albay

⁶⁹ MM Tutanak Dergisi, 21 Aralık 1962, Birleşim: 21, Oturum:1, 396.

⁷⁰ MM Tutanak Dergisi 21 Aralık 1962, Birleşim: 21, Oturum:1, 412-413; Başbakan İnönü'nün partisinin İstanbul İl Kongresinde ve Ankara'da yapılan 16. Kurultayında dört ismi cuntacılarla ilişki kurmakla suçlamıştı. Bu isimler Kasım Gülek, Turgut Göle, Avni Doğan ve Nihat Erim'di. Kars Senatörü Turgut Göle, haklarındaki ihbar ve iddialarla ilgili olarak ne işlem yapıldığına dair Adalet Bakanı tarafından cevaplandırılması isteği ile Senato Başkanlığına bir sözlü soruyu teklifi vermişti.

⁷¹ MM Tutanak Dergisi, 24 Aralık 1962, Birleşim: 21, Oturum:1, 424-425.

⁷² Başyazı, "Alican'ın Muhtrası", Milliyet 29 Aralık 1962; "Kabinede İhtilaf Çıktı", Yeni İstanbul, 29 Aralık 1962, 1.

Halim Menteş ile beraber toplanma alanına gelen Ataklı yaptığı konuşmada komünistlerin mutlak manada vatan haini olduklarını ifade ederken kalabalık tarafından sözü kesilmiş ve “demokrasi düşmanları da kahrolsun” şeklinde tezahüratlarla karşılaşmış ve Yeni İstanbul gazetesinin iddiasına göre uzun süre susmak durumunda kalmıştı. Konuşmasını güçlükle tamamlayan Ataklı’dan sonra MDO aleyhinde şiddetli bir tezahürat başlamış şiddetli protestolar yaşanmıştı.⁷³

Mucip Ataklı, emekliye sevk edilen 11 Hava Subayı meselesi nedeniyle kendisi hakkında yapılan eleştirilere CS’de 26 Aralık 1962 tarihinde gündem dışı söz alarak cevap vermeye çalışmıştı. Ataklı, anayasa nizamını bozucu hareketlere katılmak ve ordu mensuplarına emir vermek gibi kendisine isnat edilen birtakım kanun dışı hareketlerle hiçbir ilgisinin bulunmadığını, bu suçlamalarda bulunanların iddialarını kanıtlamaları gerektiğini söylemişti.⁷⁴

Tabii Senatör iddiaları kabul etmese de dönemin gazetecileri, Ataklı’nın hava kuvvetlerinde büyük ağırlığı olduğunu açıklayacaklardı. Erdoğan Örtülü, eski MBK Üyelerinden Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, Emanullah Çelebi ve Ekrem Acuner’le daimi temas haline bulunan hava kuvvetlerine mensup bazı subayların, 22 Şubat isyanının hava kuvvetlerinin desteğiyle bastırılmış olmasının verdiği özgüvenle “şırmarmaya başlamışlar, İrfan Tansel’e her meselede karışmışlar ve Mucip Ataklı’yı adeta kendilerine tabii kumandan seçmişlerdir” diyerek 11 Hava Subayı meselesinin arkasında Ataklı ve eski bazı MBK üyelerini işaret edecekti.⁷⁵

Gazeteci Bedii Faik de hava kuvvetlerinde bir cunta olduğunu iddia ederek bu isimlerin, “22 Şubat günü hükümeti ve rejimi ayakta tutmayı başarmış kahramanlar olarak gören ve gittikçe tafralarından yanlarına varılamaz olan bir havacı grup” olduğunu ve siyasilerle bağlantılarının anlaşıldığını savunacaktı. Bedii Faik, 11 Hava Subayı olayının, iktidarın CHP kanadı tarafından örtülmeye veya küçümsenmeye çalışıldığını bu nedenle olayların tamamen ortaya dökülmediğini açıklamıştı. Çünkü grubun üyelerinin hepsinin CHP sempatzıanı olduklarını iddia etmişti.⁷⁶

Emekli Albay Talat Aydemir’in arkadaşı Kurmay Yarbay Osman Deniz de “Parola: Harbiyeli Aldanmaz” isimli kitabında 11 Hava Subayı olayının arkasında Mucip Ataklı ve milli birlik ekibinin olduğunu bildiğini iddia etmişti.⁷⁷ Akademişyen Kurtuluş Kayalı da Ataklı’nın 11 Hava Subayı ile ilişkisinin kesin olduğunu ve dönemin hükümetinin kendilerine yakınlık duyduğunu ifade etmişti.⁷⁸

Ordu içinde cunta yapılanmaları ve tartışmaları devam ederken MM’de 11 Ocak 1963 tarihinde yapılan görüşmede AP binasına 2 Ekim 1962’de yapılan saldırının arkasındaki güç odakları ve bildiriler meselesi konuşulmuştu. CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim’in Türkiye’nin genel dış meseleler karşısında takip ettiği politika ve NATO, ortak pazar, yardım konsorsiyumu, Kıbrıs’a dair Zürih ve Londra Antlaşmalarının uygulanması konularında bir genel görüşme açılmasına dair önergesi MM’nin 11 Ocak 1963 tarihli birleşiminde konuşulurken AP adına söz alan Gökhan Evliyaoğlu(Balıkesir) darbe tehlikesi ve bildirilerden bahsetmişti. Evliyaoğlu anayasanın herkese eşit ve tarafsız bir uygulanması gerektiğini ifade etmiş, Türkiye’nin dünyada eleştiri ve ifade hürriyetinin olmadığı bir ülke olarak anılmamasını arzu ettiklerini açıklamıştı.⁷⁹ Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu da söz alarak ülkede karanlık bir rejimden bahsedildiğini, ancak dış yardımın görüşüldüğü ve Ortak Pazar ile müzakerelerin devam ettiği aşamada Türkiye’de anayasanın çiğnendiğinin iddia edilmemesi gerektiğini ifade etmişti. Feyzioğlu, konuşması sırasında milletvekillerinin MDO’dan bahsetmesi üzerine “kim oldukları meydana çıkınca alkış tutarsız” ifadesini kullanmıştı. Ayrıca geçiş devrinden sonra demokrasiyi memlekete yerleştirmek için bütün siyasi partilere düşen görevler olduğunu ve bu amaçla partilerin 27 Mayıs’a bağlı kalmasını ve yuvarlak masa toplantısında atılan imzalara sadık kalmanın önemli olduğunu, bütün tahrik ve gayretlere karşın Türkiye’de demokratik rejimin yerleşeceğini ifade etmiştir.⁸⁰ Feyzioğlu’ndan sonra söz alan Erzurum Milletvekili Turhan Bilgin, AP grubu adına yaptığı konuşmada kendisinden önce söz alan başbakan yardımcısının “kim oldukları meydana çıkarsa alkış tutarsınız”, “MDO beyanları rüyalarınıza giriyor” ifadesini kullandığını bu sözün “biz bunun kim olduğunu biliyoruz, fakat

⁷³ “Komünizm Lanetlendi”, *Yeni İstanbul*, 23 Aralık 1962, 1.

⁷⁴ *CS Tutanak Dergisi*, 26.12.1962, Birleşim:23, Oturum:1, 501.

⁷⁵ Erdoğan Örtülü, *3 İhtilalin Hikâyesi, 13 Kasım, 22 Şubat, 21 Mayıs*, Milli Ülkü Yayınevi, 4. Baskı, Konya 1977, 329.

⁷⁶ Bedii Faik Akın, *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci*, İstanbul: (Yayınevi yok) 1967, 227-229.

⁷⁷ Osman Deniz, *Harbiyeli Aldanmaz*, Hazırlayan: Yasemin Bradley, 4. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018, 161.

⁷⁸ Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs-12 Mart*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, 112.

⁷⁹ *MM Tutanak Dergisi*, 11 Ocak 1963, Birleşim: 29, Oturum: 2, 57.

⁸⁰ *MM Tutanak Dergisi*, 11 Ocak 1963, Birleşim: 29, Oturum: 2, 57-61.

açıklamıyoruz” manasına geldiğini, Feyzioğlu’nun MDO hakkında bildiklerini açıkça ortaya koymasını istemişti.⁸¹

Feyzioğlu’nun konuşmasında söylediği ifadelerden sonra MDO’nun kimliği konusunda başka bir açıklama yapmaması konunun muhalefet tarafından sürekli gündemde tutulmasına yol açmıştı. MM’deki çeşitli görüşmelerde özellikle AP’li milletvekilleri Feyzioğlu’nun gizemli sözlerini izah etmesini istemişler, hükümeti bu konuda göreve davet etmişlerdi.

1963 yılına ait İçişleri Bakanlığı bütçesi görüşülürken MM’de MDO’nun arkasında bulunan isim veya grupların kimliğinin hükümet tarafından bilindiği iddiası gündeme gelmişti. AP Grubu adına söz alan Edirne Milletvekili İlhami Ertem: *“başbakan yardımcılarında birinin Meclis kürsüsünden, anayasa rejimini kaba kuvvetle devirmek isteyen birkaç bedbaht sergüzeştçi için isimlerini öğrenebilseniz siz de alkışlarsınız diyecek kadar hafiflik ve sorumsuzluk gösteren bir hükümetin itimat ve güven yaratması kolay olmayacaktır”* demişti. AP Urfa Milletvekili Kadri Eroğan ise hükümet programıyla en esaslı vazife olarak rejimi koruyacağını vaad ederken halk arasında *“...her gün beyannameler, taklib-i hükümetten bahsedilir, mdo, sdklar... Her gün herkes ihtilalden bahsediyor...”* derken hükümetin bunu nasıl müsamaha ile karşıladığını sormaktaydı.⁸²

Bildirilerle topluma korku ve darbe endişesi yayma teşebbüslerinin kaynağı ortaya çıkarılmadan 19 Nisan 1963 günü Afyon Batı Menzil Komutanlığına bağlı beş subay *“beyanname dağıtmak”* suçu ile tutuklanmıştı. Polatlı Topçu Okulunda da dağıtılan Genç Kemalist Ordusu (GKO) adlı beyannamelerde 27 Mayıs’a sahip çıkmadığı ve Kemalist prensiplere aykırı hareket ettiği için parlamento ve siyasi partiler eleştirilmekte, mevcut düzenin değiştirilmesi hakkında fikirler ileri sürülmekteydi. Ersal Yavi’nin iddiasına göre özünde Atatürkçülüğü benimseyen bu subaylar İttihat ve Terakki örgütü benzeri bir yapılanma amaçlıyorlardı.⁸³ Milli Savunma Bakanlığı tarafından *“hariçten hazırlandığı tahmin edilen bir beyannamenin dağıtılması ile ilgili oldukları sanılan yarbay ile üsteğmen rütbesinde beş subay hakkında askeri adli makamlarca takibata geçilmiş ve bu subaylar tevkif edilmiştir”* şeklinde açıklama yapılmıştı. Beyannamelerin bazılarında *“27 Mayıs doktrini”* bir başkasında ise *“27 Mayıs’tan beklediklerimiz”* başlığı bulunmaktaydı. Beyannamelerin sadece Afyon ve Polatlı bölgesine dağıtılmadığı ifade edilmekteydi. İnönü ve hükümet aleyhine kaleme alınmış olan beyannameleri dağıtırken yakalanan ve ilk aşamada tutuklanan beş subaydan sonra soruşturma derinleştirilmiş ve çeşitli rütbelerde ve muhtelif birliklere mensup ve aralarında denizcilerin de bulunduğu 8 subay daha gözaltına alınmışlardı.⁸⁴

Yeni bir bildiri ile ordunun içinde cunta faaliyetlerinin devam ettiği anlaşılmıştı. Hükümetin kamuoyunu tatmin edecek şekilde açıklama yapmadığı ortamda Yeni Türkiye Partisi Senato Grubu adına Tekirdağ Üyesi Cemal Tarlan’ın *“Genç Kemalistler Ordusu”* ve orduyu ihtilale teşvikten tutuklanan edilen beş subay hakkında gündem dışı söz almış hükümeti ve siyasileri memleket için çaba sarf etmeye davet etmişti. Cemal Tarlan konuşmasında 22 Şubat hareketi ve 11 Havacı Subayın emekliye sevk edilmeleri ile sonuçlanan ve olayın siyasi olduğuna dair yapılan açıklamaların silahlı kuvvetler mensupları arasında bazı ve hareketin mevcudiyetini ortaya çıkarttığını ve fakat üzerinde pek fazla durulmadığını ifade etmişti. 22 Nisan 1963’de 5 subayın tutuklanması ile başlayan hareketlerin ordunun içinde çeşitli gruplaşmaların faaliyette bulunduğu dair ileri sürülen iddiaları adeta haklı çıkarmakta ve yetkili makamların açıklama yapmaması ise çeşitli dedikoduların çıkmasına imkân vermekteydi. Tarlan, silahlı kuvvetlerin 27 Mayıs’tan sonra karışmak mecburiyetinde kaldıkları politikadan tam manasıyla kendilerini kurtaramadığına inanmaktaydı. Bu durumda sorumsuz ve maksatlı siyaset adamlarının rolü olduğuna inanan Tarlan’a göre hükümetin hadiseler daha büyümeden ve vatandaşın sivil siyasetten ümidinin kesmesinden önce yapması gerekenler bulunmaktaydı. Bu amaçla hükümetin anayasa ve kanunlara karşı işlenecek fiiller karşısında alınacak tedbirleri kamuoyuna süratle açıklamasını ve tüm siyasi partilerin memleketin acil meseleleri konusunda hükümetle samimi bir görüş birliğine varmasını önermekteydi.⁸⁵ Aksi durumda darbe heveslilerinin çalışmalarının önlemeyeceğini ve müdahalenin engellenemeyeceğine inanıyorlardı.

Başbakan İsmet İnönü 26 Nisan 1963 tarihinde partisinin ortak grup toplantısında ülke gündemindeki olaylarla ilgili açıklama yaparken, GKO adıyla bildiri dağıttığı için tutuklanan subaylar konusuna temas etmiş ve son

⁸¹ *MM Tutanak Dergisi*, 11 Ocak 1963, Birleşim: 29, Oturum: 2, 68.

⁸² *MM Tutanak Dergisi*, 16 Şubat 1963, Birleşim: 51, Oturum: 2, 53.

⁸³ Ersal Yavi, *İhtilalci Subaylar, Türk Ordusu İçindeki Gizli İhtilal Örgütleri*, 2. Kitap, İzmir: Yazıcı Yayınevi, 2003, 302-306.

⁸⁴ “Beş Deniz Subayının Tevkifi İle İlgili Açıklama Yapıldı”, *Milliyet*, 23 Nisan 1963, 1; Gözaltındaki deniz subayları, 19 Mayıs tarihinde serbest bırakılmışlardı. “Nezarete Alınan Beş Deniz Subayı Serbest Bırakıldı”, *Milliyet*, 20 Mayıs 1963, 7.

⁸⁵ *CS Tutanak Dergisi*, 25 Nisan 1963, Birleşim:61, Oturum:1, 102-103.

olaylarda endişe verecek bir taraf olmadığını “*bunlar eski sergüzeştçiler tarafından yapılıyor, 14’lerle 22 Şubatçıların bir kısmı bu olaylarla ilgilidir... Ordu esas bünyesinde vaziyete hâkimdir...*” sözleriyle ifade etmişti. İnönü soruşturmanın gizli olarak yapıldığını açıklamıştı.⁸⁶

Hükümet başlangıçta bu bildirimleri 22 Şubatçıların ve onlarla dirsek temasında bulunan 14’lerin hazırladığını düşünüyordu. Oysa bildirimler güncel gelişmelere muvazzaf subayların tepkilerini ifade ediyordu. O süreçte yaşanan ve eski DP’lilerin 27 Mayıs’tan sonraki en büyük eylemi olan eski cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Kayseri cezaevinden geçici olarak tahliye edilmesi ve ardından taraftarlarının Ankara’da yaptıkları eylem hem ordunun içinde yeni hareketlere hem de eski ordu mensubu yeni sivillerin demokrasi karşıtı bazı girişimlerine neden olmuştu.⁸⁷

27 Mayıs karşıtı hareketler nedeniyle sivil siyasetten ümidini kesenlerin olduğu bu nedenle orduda kaynaşmaların ve gruplaşmaların yaşandığı aşamada Tabii Senatör Mucip Ataklı ilginç bir öneriyle gündeme gelmişti. 28 Nisan olaylarının üçüncü yıldönümü münasebetiyle İstanbul Beyazıt Hürriyet Meydanında düzenlenen törende konuşan Ataklı demokratik hukuk devleti düzeninin yaşatılabilmesi ve demokrasinin Türkiye’de tam manasıyla kurulabilmesi için anayasa ve seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler ile bir süre partilerin faaliyetlerine son vermeyi ve Kemalist düşünceler dışındaki zihniyetleri tasfiye ederek muhtaç olunan reformları yapmayı ve bölünen vatandaş kütlelerini, bir diğerine dost ve tek kamp haline getirmeyi teklif etmişti.(28 Nisan 1963) Ataklı’ya göre bugün partilerin tutum ve davranışları, basın her kanadındaki mevcut tahrikler ve şahısların düşünce tarzlarındaki aşırılıklar rejimi sarsıntılara uğratmakta ancak ve mevcut kanuni müeyyideler bu davranışları bir disiplin altına almak imkânına sahip bulunmadığını, partileri kapatmak yerine bir müddet bütün mecliste her partiden ve bağımsızlardan oluşacak bir parlamento grubunun sevk ve idaresinde memleketin ve milletin şiddetle muhtaç bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki reformların gerçekleştireceğini iddia etmişti.⁸⁸ Mucip Ataklı, memleketin içinde bulunduğu şartlar karşısında yegâne kurtuluş çaresini, devrimci demokratik bir toplum olarak Atatürk ilke ve devrimlerine bağlılıkta ve bunların tatbikatında olduğunu açıklamış bu nedenle Atatürkçülüğü benliğinde bütün manasıyla benimsemeyen insanların millet kaderinde söz sahibi olmaması lazım geldiğini ifade etmişti.⁸⁹

Ataklı’nın demokrasinin ülkeye yerleştirilmesi için önerdiği ve hukuki ihtilal adını vererek siyasi partilerin faaliyetlerine son vererek Atatürkçü reformların gerçekleştirilmesine fırsat verilmesine ilişkin önerisi MM ve CS’de tartışılmış ancak demokratik yaşamın siyasi partiler olmadan mümkün olmadığı konusunda birçok siyasetçi görüş açıklamıştı.

Mayıs ayında gazete bürolarına yeni bir bildiri ulaştırılmıştı. Eskiden olduğu gibi küçük bir kâğıda yazılan ve çoğaltılan bildiri “*27 Mayıs günü radyomuzu bekle*” ifadeleri ile halka seslenilmekteydi.⁹⁰ Ertesi gün ise kendilerine “Genç Kemalistler Ordusu” adına veren bir grup senatoya bildiri göndermişlerdi. CS Başkan Vekili İhsan Hamit Tigrel, oturumun açılmasından birkaç dakika önce yaptığı açıklamada “*Türkiye Cumhuriyeti Genç Kemalistler Ordusu*” imzasını taşıyan gizli bir beyannamenin senato başkanlığına gönderildiğini ifade etmişti. Normal kâğıtlara yazılan ve karbon kâğıdı ile çoğaltılarak dağıtılan beyannamede kısaca “*Türkiye’nin bugün anarşist ve antikemalist faaliyetlerin kaynaştığı bir ülke haline geldiği, memlekette işsizliğin had safhaya ulaştığı, din istismarcılığının Kemalist layık prensibini mahkûm edici yön tuttuğu, 27 Mayıs sonrası tasarrufların teşrii organları tarafından hırpalandığı*” ifade edilmekteydi.⁹¹ Söz konusu bildiri için aynı oturumda söz alan YTP Diyarbakır Senatörü İhsan Hamit Tigrel, demokrasiye karşı yapılan eylemler için TBMM’nin yeterince aktif

⁸⁶ İlhan Turan, *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1961-1965*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004, 331; *Milliyet*, 27 Nisan 1963. Ertesi gün başbakanlık basın bürosundan yapılan bir açıklama ile Başbakan İnönü’nün hiçbir şahsı ve zümreyi hedef almadığı ifade edilerek, 14’ler ve 22 Şubatçılar olarak bilinen grupların itham edilmediği ifade edilmişti. *Milliyet*, 28 Nisan 1963, 7.

⁸⁷ Doğan Akyaz, *Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi, Hiyerarşi Dışı Örgütlenmeden Emir Komuta Zincirine*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, 224.

⁸⁸ *CS Tutanak Dergisi*, 30 Nisan 1963, Birleşim: 62, Oturum: 1, 135.

⁸⁹ *CS Tutanak Dergisi*, 30 Nisan 1963, Birleşim: 62, Oturum: 1, 136: Ataklı, Fransa’nın da benzer süreçlerden geçtiğini, devlet başkanı De Gaulle’ün partilerin kötü gidişlerini durdurmak için anayasa değişikliğini hayata geçirmek suretiyle Fransa’yı bugünkü istikrarlı ülke haline getirdiğini iddia etmişti. *CS Tutanak Dergisi*, 16 Mayıs 1963, Birleşim:64, Oturum:1, 198-200; Ataklı’nın önerisinin Celal Bayar’ın 28 Mart 1963’de geçici olarak tahliye edilmesinin etkisiyle yapıldığını iddia eden William Hale’in bu düşüncesine karşılık Ataklı ülkenin sıkıntılarının temel nedenini çok partili hayat olarak görmekteydi. William Hale, *Türkiye’de Ordu ve Siyaset, 1789’dan Günümüze*, İstanbul: Hil Yayınları, 1996, 146.

⁹⁰ “SDK Yeni Bir Bildiri Dağıttı”, *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1963, 1.

⁹¹ “Kemalistler Ordusu Tarafından Senatoya Beyanname Yollandı”, *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1963, 1.

hareket etmediğini söylemiş ve beyannamelerde dile getirilen “TBMM gelişigüzel toplanmıştır, gayrimeşrudur” gibi ifadelerin TBMM’yi küçülttüğünü ve bu eylemlerin de doğrudan doğruya Atatürk’e suikast etmek olduğunu söylemiş ve TBMM’nin şeref ve itibarını muhafaza etmek için demokrasiye sahip çıkılması gerektiğini söylemişti.⁹²

Yayınlanan bildirimler Atatürk inkılâplarına ve 27 Mayıs hareketinin kazanımlarına sahip çıkmayı amaçlayan ve AP’nin temsil ettiği kesime yönelik eleştiriler içerirken 16 Mayıs 1963 tarihinde gazete bürolarına gönderilen bir bildirimde ise AP savunulmakta, tabii senatörler ve kamuoyunda 27 Mayısçı olarak bilinen isimler eleştirilmekteydi. “AP’nin İnkılâpçı Erleri” imzasını taşıyan bildirimde “AP kuruluşundan bugüne kadar birçok tahrik ve hücumlara uğramıştır. Fakat bunlar daima hezimetle neticelenmiştir. Çünkü AP sarsılmaz bir vahdet ve kudrete maliktir.” ifadelerinin yanı sıra bildirinin son kısmında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ve İsmet İnönü’ye, suç teşkil edecek şekilde eleştirilerde bulunulmakta ve isimleri verilen bazı tabii senatörlerle 27 Mayıs taraftarlarının, MTTB ve TMTF idarecilerinin ve diğer gizli komünist ajanlarının “suçlarını kelleriyle ödeyecekleri” kaydedilmekteydi.⁹³

Aylar geçmesine karşın bildirimlerin kaynağı tespit edilememekte, dağıtanlar bile bulunamamaktaydı. Ağustos ayında MM’de yapılan sıkıyönetimi uzatma görüşmelerinde konu gündeme gelmiş, demokratik rejimin kökleşmesi için bu tür yapıların ortaya çıkarılması istenmişti. CKMP Kastamonu Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, “memlekette ihtilal zemini hazırlamak için gizli ve açık faaliyet gösteren MDO ve SDK” gibi örgütlerin komünistlerin menfaatlerine hizmet ettiklerini iddia etmişti.⁹⁴

MDO Tekrar Gündeme Geliyor

10 Ekim 1965’de yapılan seçimlerde koalisyonlar dönemi sona ermiş AP tek başına iktidara gelmişti. AP önceki yıllarda 27 Mayıs döneminin devamını arzu edenlerin en çok rahatsızlık duydukları partiydi. Genel Başkan Ragıp Gümüşpala’nın vefatının ardından eski DP’ye yakınlığı ile bilinen Sadettin Bilgiç’in değil de Süleyman Demirel’in seçilmesi askerler tarafından AP’ye duyulan endişeleri azaltmıştı. Ancak bu dönemde de darbe tehlikesi yayınlanan bildirimlerle devam etmekteydi. Bu endişe Demirel’in ikinci basın toplantısına konu olmuştu.⁹⁵ AP’nin Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, kendi hükümetleri döneminde de 27 Mayıs hareketinin adını kullanarak ihtilal söylentileri olduğunu söylemiş,⁹⁶ yaptığı basın açıklamasında birtakım uydurma imzalar ile kâğıt parçaları dağıtarak veya fisiltı gazetesini çalıştırarak Türk milletinin en kıymetli varlığı olan TSK’yı politikanın içinde ve milletin iradesinin karşısındaymiş gibi göstermenin memleketimize yapılacak büyük bir kötülük olacağını ifade etmişti. Henüz AP iktidara gelmeden önce 18 Ocak 1965 tarihinde “Hür Subaylar Beyannamesi” adı ile dağıtılmış bir beyanname bulunmaktaydı.⁹⁷

Demirel’den sonra Genelkurmay Başkanlığı da bir bildiri ile beyannameler hakkında açıklama yapmıştı. Dağıtılan beyannamelerde silahlı kuvvetler mensuplarının rejim karşıtı gibi gösterilmesinin kabul edilemeyeceği ifade edilmişti. Açıklamada bazı rejim aleyhtarı gizli beyannamelere değinilmekte ve bunlarda TSK’nin adının kullanılması üzerinde durulmuş, “silahlı kuvvetler mensupları kendi adlarının anayasa nizamı ve rejim aleyhtarı bu çeşit süfli emeller için kullanılmasına asla müsaade edemez” denilmiştir.⁹⁸

Ordunun içindeki cuntaların faaliyetlerine karşı yetkili isimlerden açıklamalar yapılmakta ve demokrasiden vazgeçilmesinin mümkün olmadığı söylenmekteydi. Fakat yıllar geçmesine karşın darbe/ihtilal söylentileri sona ermiyordu. 1967 yılında Milliyet gazetesine bir açıklama yapan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, tahriklerin tesiri ve istismarı ile kendilerini rejim aleyhtarı faaliyetlere kaptırarak harekete geçen subaylar olabileceğini söyleyerek, bu tür faaliyetlerin çıkış noktasının 27 Mayıs hareketine karşı çıkanların çalışmaları olduğunu ifade

⁹² CS Tutanak Dergisi, 14 Mayıs 1963, Birleşim: 63, Oturum: 1, 162.

⁹³ “AP’nin İnkılâpçı Erleri İmzalı Beyannameler Dağıtıldı”, Cumhuriyet, 16 Mayıs 1963, 5.

⁹⁴ MM Tutanak Dergisi, 19 Ağustos 1963, Birleşim: 8, Oturum: 2, 140.

⁹⁵ Ümit Cizre Sakallıoğlu, AP-Ordu İlişkileri, Bir İnkılâpın Anatomisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 61.

⁹⁶ “Demirel: 27 Mayıs İstismarı Bitmeli”, Milliyet, 13 Mart 1966, 1.

⁹⁷ “İhtilal Söylentileri”, Milliyet, 6 Mart 1966, 1; Ankara Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar, bir basın toplantısı düzenleyerek hükümet aleyhinde “Milli Kurtuluş Komitesi” ve “Hür Subaylar” isimli beyannameleri dağıttığı iddiasıyla gözaltına alınan Kamuran Bekin Harputlu ve Faruk Sindel adında iki üniversite öğrencisinin adliyeye verildiğini açıklamıştı. “Beyanname Dağıttığı İddia Edilen Öğrenci Serbest Bırakıldı”, Milliyet, 09 Mart 1966, 1.

⁹⁸ “Ordu Adı Sinsi Emeller İçin Siper Diye Kullanılıyor”, Milliyet, 13 Mart 1966, 1.

etmişti. Sunay, demokrasi dışındaki herhangi bir rejimin, memleketimizde, giderilmesi pek zor ve pahalıya mal olacak karışıklar yaratacağını iddia etmişti.⁹⁹

Cunta tartışmaları devam ederken, bir süre önce hava kuvvetleri komutanlığındaki görevlerinden ayrılan 11 Hava Subayı meselesi tekrar gündeme gelmişti. Bu gruptan olan ve daha sonra CHP'den milletvekili seçilen Emekli General Hüsnü Özkan kendilerine cunta diyen Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel'e cevap vermek için yaptığı açıklamada 22 Şubat 1962 gecesinin kahramanı olarak anlatılan Tansel'in Eskişehir'de olayların dışında bulunduğunu ve geceyi uyuyarak geçirdiğini iddia etmişti. Özkan ayrıca, Tansel'in olay gecesi için çok farklı bir planı bulunduğunu ve Türk Hava Kuvvetlerine ait uçakları müttefik havaalanlarına götürmeyi planladığını iddia etmişti.¹⁰⁰ Bu çok önemli iddia üzerine Hava Kuvvetleri Komutanı Tansel hemen bir açıklama yaparak, hem kendisi hakkındaki eleştirilere cevap vermiş hem de MDO meselesini yeniden açmıştı. Tansel, *"hâlihazırda milli devrim ihtilal teşkilatının(MDO) Genel Sekreteri Hüsnü Özkan'dır. Başkanı da Mucip Ataklı'dır. Bu teşkilat milli devrim derneği (MDD) içinde bir organdır"* demiş ve Hüsnü Özkan dâhil 11'lerin ihtilal için el yazıları ile hazırladıkları dosyaların bulunduğunu söylemişti. Tansel'in bu açıklamaları uzun süredir beyanname yayınlamayan MDO'yu tekrar gündeme getirmiş ve gizli olduğu iddia edilen örgütü yönettiği iddia edilen isimler ilk kez açıklanmıştı.¹⁰¹

Hava Kuvvetleri Komutanı Org. İrfan Tansel'in Ataklı ve Özkan hakkında ileri sürdüğü iddialar üzerine Ankara Savcısı Fazıl Alp bu konuda inceleme yaptığını soruşturmaya da geçeceğini açıklamıştı. Savcı *"halen MDO adı ile bir gizli cemiyet olup olmadığını araştıracağız, varsa suç delilleri toplanacaktır"* demişti.¹⁰² Genelkurmay Başkanlığı da bir açıklama yaparak Emekli General Hüsnü Özkan'ın sözlerini, görevini yapmakta olan askere sataşma olarak nitelemiş ve bu durumun Türk askeri geleneğine sığmayacağını ifade etmişti.¹⁰³ Başbakan Süleyman Demirel de gelişmeler üzerine mecliste basın mensuplarına bir demec vermiş memleketimizin faydasına olmayan bir takım tartışmaların açılmasına kimsenin vesile olmamasını istemiş ve mazide kalmış hadiseleri her gün tartışma yapmanın, 27 Mayıs 1960 ve onu takip eden günlerden kalan düşmanlıklar ve kuşkuyla dolu bir devreyi kapatıp, geleceğe güvenen bir devri açmaya mecbur olduklarını söylemişti.¹⁰⁴

İddiaların ortaya atılmasına sebep olan ve aradan beş yıla yakın bir sürenin ardından yeniden 11 Havacı Subay meselesini alevlendirerek, MDO hakkında yeni açıklamaların ortaya çıkmasına vesile olan Hüsnü Özkan'ın, CHP milletvekili olması nedeniyle tartışmaya partisinin yetkilileri de katılmıştı. CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Hatay Milletvekili Hüsnü Özkan'ın basın toplantısıyla ilgili olarak verdiği demecde *"partimizin değişmez prensibi olarak parti içinde ordu ile ilgili açık kapalı hiçbir politika yapılamaz"* demiş ve Özkan'ın beyanatından *"...genel başkanımızın ve partimizin sorumlularından hiç kimsenizi haberi olmamıştır"* diyerek ilgili açıklamalarını uygun bulmadığını ifade etmişti. Birkaç gün sonra ise CHP adına bir bildiri yayınlanmıştı. Bildiride *"silahlı kuvvetlerin siyasi polemikler dışında tutulması lüzumuna inanıyoruz"* ifadesinin yanı sıra *"dikta ve diktacılığın her çeşidine, demokratik rejimi kötöleyen ve sarsmağa çalışan tahriklere karşı, anayasa düzenini ve insan hak ve hürriyetlerine dayanan hür hukuk devletini var gücümüzle savunmak, değişmez ülkümüzdür"* denilmişti.¹⁰⁵

İrfan Tansel'in MDO Başkanı olarak nitelendirdiği Tabii Senatör Mucip Ataklı, senatoda Milli Birlik Grubu odasında verdiği demecde iddiaları reddetmiş, Tansel'in görevinden istifa ettikten sonra daha rahat bir şekilde tartışılabileceğini belirtmişti. Hatay Milletvekili Hüsnü Özkan da Millet Meclisi basın bürosunda gazetecilere kısa bir demec vererek Tansel'i istifaya davet etmiş adalet önünde hesaplaşılması gerektiğini ifade etmişti.¹⁰⁶

Önceki yıl MM'de bir müzakere esnasında CHP Milletvekili Turhan Feyzioğlu'nun MDO hakkındaki bazı sözleri mecliste tartışmalara sebep olmuştu. Feyzioğlu kürsüdeyken AP sıralarından MDO'dan bahset diye söz atılması üzerine *"sizler MDO da kimselerin bulunduğunu bilseniz onları da alkışlırsınız"* demiş ancak bu ve bundan sonraki sözleri basına *"MDO'da kimler olduğunu bilseniz dudaklarını uçuklardı"* şeklinde intikal etmiş ve yankısı uzun süre sürmüştü. Feyzioğlu son tartışmalar üzerine *"ben o zaman gazetelere akseden şekilde konuşmamıştım."*

⁹⁹ "(Devlet Başkanı)Sunay: "Sol Akımlar Arasında Fark Var", *Milliyet*, 20 Şubat 1967, 1.

¹⁰⁰ "Tansel (A) Planını Açıklamalıdır", *Cumhuriyet*, 21 Şubat 1967, 1.

¹⁰¹ "MDO'nun Başkanı Ataklı, Sekreteri de Özkan'dır" *Cumhuriyet*, 22 Şubat 1967, 1.

¹⁰² "Savcılık Harekete Geçti", *Milliyet*, 23 Şubat 1967, 7.

¹⁰³ "Tansel Hakkındaki İddialara Karşı Genelkurmayın Açıklaması", *Cumhuriyet*, 22 Şubat 1967, 1.

¹⁰⁴ Demirel: "Silahlı Kuvvetleri Politika İçine Çekme Gayreti Boşunadır", *Cumhuriyet*, 23 Şubat 1967, 1.

¹⁰⁵ Silahlı Kuvvetlerin Polemik Dışında Tutulması Lüzumuna İnanıyoruz, *Cumhuriyet*, 27 Şubat 1967, 1.

¹⁰⁶ "İnönü, Polemiğe Taraftar Değil", *Cumhuriyet*, 23 Şubat 1967, 7.

Hatta bir İstanbul gazetesine tekzip göndermişim. Tutanaklar ortada bunlar incelenebilir. Bu bakımdan kimseyi kastetmemiştir.” ifadesini kullanmıştı.¹⁰⁷

Orgeneral İrfan Tansel ile Hüsnü Özkan ve Mucip Ataklı arasındaki MDO tartışması basın üzerinden devam ederken, Adalet Bakanı Hasan Dincer MM'de Adalet Bakanlığı bütçesi görüşülürken yaptığı açıklamada savcılığın söz konusu tartışma üzerine soruşturmayla devam ettiğini söylemişti.¹⁰⁸

AP Hatay Milletvekili Talat Köseoğlu, eski başbakan İsmet İnönü hakkında TBMM'nin içi tüzüğüne ilgili hükümlerine göre bir meclis soruşturma önergesi hazırlamış, TBMM meclisi birleşik toplantısı başkanlığına vermişti. Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İrfan Tansel'in bundan bir süre önce yaptığı açıklamaya dayanarak İnönü hakkında meclis soruşturması isteyen AP milletvekilinin önergesinde İnönü'nün MDO isimli teşkilattan ve faaliyetlerinden haberdar olduğu iddia edilmekteydi. Fakat Başbakan Demirel, ilgili milletvekili ile görüşerek böyle bir önergenin verilmemesini istediği öğrenilmişti.¹⁰⁹

MDO'nun başkanı olduğu iddia edilen Mucip Ataklı ilerleyen günlerde bir basın toplantısı yaparak İrfan Tansel'in açıklamalarına cevap vermişti. 27 Mayıs Milli Devrim Derneği Genel Başkanı, Tabii Senatör Mucip Ataklı, derneklerinin, 27 Mayıs'ın getirdiği anayasa düzenini sonuna kadar savunmayı başlıca görev sayan meşru bir kuruluş olduğunu ve bu nedenle derneğin MDO rumuzu ile tanımlanan ve ihtilalci faaliyetlerde bulunduğu anlaşılan bu kuruluş hakkında bilgisi olmadığını ifade etmişti. Ataklı, kendileri hakkında iddialarda bulunan Tansel'in kanıtlarını ve belgeleri adalete vererek gerekçelerin millete tarafından bilinmesine yardımcı olmasını istemişti.¹¹⁰

MDO Tartışmasında Yeni Bir Aşama: Dokunulmazlık Tartışması

Ataklı, Tansel ile adalet önünde hesaplaşmayı önerirken Ankara Savcısı Fazıl Alp, MDO ile ilgili soruşturmanın hazırlık safhasının tamamlandığını ve dosyanın sorgu yargıçlığına havale edildiğini söylemişti. Dosyada soruşturmanın TCK'nın 141. Maddesinin 3. Fıkrası gereğince yapılması istenmekteydi.¹¹¹ Bu kapsamda 1967 yılı Kasım ayının ikinci haftasında MDO adlı teşkilatla ilgili oldukları iddiasıyla 5 Tabii Senatörün ve bir milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için dosyalar senato ve meclis başkanlıklarına gönderilmişti. Dosya Adalet Bakanlığı, Başbakanlık kanalından geçerek meclis ve senato başkanlıklarına gelmişti.¹¹² CS üyelerinin yargılanabilmeleri için dokunulmazlıklarının kaldırılması gerekmekteydi. Bu durum ise bazı şartlarla mümkün olabilmekteydi. Senato üyelerinin yasama dokunulmazlıklarının hangi şartlarda kaldırılabileceği hususu 18 Ocak 1964 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan CS İçtüzüğüne 139-144. Maddeleri arasında izah edilmişti. Buna göre savcılıktan gelecek bir talebin senatoya ulaşması durumunda senato başkanlığı ilgili yazıyı Anayasa ve Adalet Komisyonuna havale etmekte, ardından kurulan alt komisyon iddianın ciddiliğini incelemekteydi. Eğer komisyon isnadın ciddiliğine ve dokunulmazlığın kaldırılması talebinin siyasi maksatlara dayanmadığına kanaat getirir ve soruşturma dosyası olan fiil ve eylemin kamuoyundaki etkisi bakımından veya üyenin şeref ve haysiyetini koruma yönünden dokunulmazlığın kaldırılması yönünden zorunluluk görürse gerekçeli rapor ile beraber Anayasa ve Adalet Komisyonuna başvurmakta idi. Aksine bir görüşe sahip olması durumunda, soruşturma ve yargılamanın üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılması için rapor düzenleyecekti.¹¹³

Dokunulmazlıkları kaldırılması istenilen Tabii Senatörler Mucip Ataklı, Sezai Okan, Şükran Özkaya, Ekrem Acuner ve Suphi Karaman'dı. Milletvekili ise CHP'li Hüsnü Özkan'dı. Dosyalar meclis başkanlıkları tarafından incelenmek üzere senatonun ve meclisin Anayasa ve Adalet Komisyonlarına gönderilmişti. Bu komisyonların

¹⁰⁷ "İnönü, Polemiğe Taraftar Değil", *Cumhuriyet*, 23 Şubat 1967, 7.

¹⁰⁸ *MM Tutanak Dergisi*, 25 Şubat 1967, Birleşim: 64, Oturum: 2, 607.

¹⁰⁹ "İnönü Hakkında Meclis Soruşturması İstendi", *Cumhuriyet*, 26 Şubat 1967, 1; Ertesi gün Cumhuriyet gazetesinde çıkan habere göre Köseoğlu önergesini geri almıştı. "İnönü Hakkında", *Cumhuriyet*, 27 Şubat 1967, 7.

¹¹⁰ "Ataklı: Tansel, Belgeleri Adaletle Teslim Etmelidir", *Milliyet*, 01 Mart 1967, 1.

¹¹¹ "Milli Devrim Ordusu İle İlgili 30 Sanık Var", *Milliyet*, 07 Kasım 1967, 1.

¹¹² Yasama dokunulmazlığı, yasama organı üyelerini adli takipten koruyan, üyelerin görevlerini huzur içine yapmalarını sağlayan, iktidarın kendisi için tehlikeli gördüğü muhalefet liderlerini ve üyelerini tutuklatarak onlardan kurtulma imkânını ortadan kaldıran bir anayasa kurumuydu. Yasama dokunulmazlığı TBMM üyelerini gerek yürütmek organı ve gerekse kişiler tarafından açılacak kovuşturmadan korumaktaydı. Tunca Özgişi, *Türk Parlamentosu Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 153, 2012, 59.

¹¹³ "Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü", *Resmi Gazete*, 18 Ocak 1964, S. 11610, 11.

seçimi yapıldıktan sonra dosyalar ele alınacaktı.¹¹⁴ Bu arada Tabii Senatör Sezai Okan'ın MDO adındaki gizli teşkilatla ilgili olarak 11 Kasım 1967 tarihinde Adalet Bakanına yönelttiği soruya ilgili bakan Hasan Dinçer'in verdiği cevap MDO konusunda o zamana kadar yapılan soruşturmayı özetlemekteydi. Dinçer, MDO ile ilgili olarak ilk defa 28-29 Ocak 1964 gecesi BMM başlığı ve MDO rumuzunu taşıyan daktilo ile yazılmış ve teksir edilmiş beyannamelerin Ankara'da muhtelif semtlere dağıtılması ve mezkûr beyannamelerin suç konusu ihtiva etmesi sebebiyle Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturmaya başlanıldığını ancak devamlı yapılan araştırmalara rağmen, beyannameleri yazan, çoğaltan ve dağıtanların tespitinin mümkün olmadığını ve neticede basın kanununun 35. Maddesi gereğince zaman aşımı sebebiyle 18 Temmuz 1967 tarihinde takipsizlik kararı verildiğini açıklamıştı. Ancak daha sonra 22 Şubat 1967 tarihli gazetelerde ve özellikle aynı tarihli Dünya gazetesinde bir basın toplantısı ile olarak yer alan bazı haber ve ibareler Ankara Cumhuriyet Savcılığınca ihbar kabul olunarak hazırlık soruşturmasına başlanıldığını ifade etmişti. Tahkikat sonucunda, "*demokrasi prensiplerine aykırı olarak devletin bir fert veya zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek ve bu cemiyete girmek*" suçlarından haklarında yeterli delil ve bilgi elde edilen 19 sanık hakkında Ankara Sorgu Hâkimliğine kamu davası açılmış, yasama meclisleri üyesi bulunan 6 sanık hakkındaki tahkikat evrakı dokunulmazlıkları yönünden gereğinin yapılması için, TBMM'ye intikal ettirmek üzere 2 Ağustos 1967 tarihinde başbakanlığa gönderildiğini açıklamıştı.¹¹⁵ CS'ye gelen dokunulmazlık dosyaları CS Adalet ve Anayasa Komisyonlarına bağlı 5 kişilik hazırlık komisyonunda görüşülmüştü. İlgili komisyon, Tabii Senatörlerden Sezai Okan, Ekrem Acuner, Şükran Özkaya, Mucip Ataklı ve Suphi Karaman'ın savunmalarını dinlemişti. Senatörler, MDO adlı gizli teşkilatla ilgili olarak haklarında ileri sürülen iddiaları reddetmişlerdi. Bunun üzerine kararını açıklayan komisyon MDO dosyasıyla ilgili olarak yaptığı iki toplantıda beş tabii senatöre yöneltilen fiil ve vasfın mahiyetine göre Anayasanın 79. ve CS İçtüzüğü'nün 139-140. Maddeleri uyarınca haklarındaki kovuşturma ve yargılamanın üyelik sıfatlarının sona ereceği tarihe bırakılmasına oy çokluğu ile karar vermiş ve rapor senato genel kuruluna gönderilmişti.¹¹⁶

Cumhuriyet Senatosunun, 5 Mart 1968 tarihinde yapılan 39. Birleşiminde Tabii Senatörler hakkında hazırlanan komisyon raporu ilk kez okunmuş ve senatörler tarafından tartışılmıştı. Bu oturumda ilgili komisyon raporuna muhalefet eden üyeler de görüşlerini açıklamışlardı. Tabii Senatör Ekrem Acuner, ihbarın kuvvet komutanı tarafından yapılmasının iddianın ne kadar ciddi olduğunu gösterdiğini bu nedenle Tansel'in kanıtlarını ortaya koyması gerektiğini söylerken, AP Rize Senatörü Osman Mecdi Agun ise bir zümre hâkimiyeti kurmak suretiyle bizzat üyesi buldukları parlamentoyu ortadan kaldıracakları iddia olunan senatörlerin yargı organı huzuruna çıkmalarını, savunmalarını yapmalarını istemişti.¹¹⁷ Aynı oturumda söz alan Tabii Senatör Sezai Okan, 11 Kasım 1967 tarihinde Adalet Bakanının cevaplama istemiyle CS başkanlığına bazı soru önergesi vermişti. Daha önce Adalet Bakanlığının 1964 tarihinde MDO konusunda başlattığı soruşturmanın ihbarının İrfan Tansel tarafından yapılıp yapılmadığını ve ayrıca 22 Şubat 1967 tarihli gazetelerde açıklanıp MDO hakkında ihbar telakki edilen haberler üzerine Cumhuriyet Savcılığını kanıtlanması gereken hususlar için hangi makam veya kişilerden talepte bulunduğunu öğrenmek istemişti. Adalet Bakanlığının cevabında ise usul hükümlerine göre gizli olarak devam etmekte bulunan soruşturmada muhbirin kim olduğunu bakanının açıklamasına kanuni imkân olmadığı ifade edilmiş, ancak Cumhuriyet Savcısının Adalet Bakanlığına yazdığı yazıda Hava Kuvvetleri Komutanlığı nezdinde gereken girişimlere geçilerek MDO isimli gizli teşkilatın halen faaliyette olup olmadığı ve bu teşkilatın ihtilalci mahiyette olup olmadığı yolunda soruşturmaya esas olabilecek delil ve vesikaların istendiğini şeklinde cevap verilmişti.¹¹⁸

Senatonun ertesi gün yapılan birleşiminde yine aynı konu görüşülmüştü. Tabii Senatör Sezai Okan, Cumhuriyet Savcısı Fazıl Alp'in Adalet Bakanlığı üzerinden Hava Kuvvetleri Komutanlığından İrfan Tansel'den MDO hakkında belge ve delilleri istediğini, Genelkurmay Başkanlığının verdiği cevapta 7 sayfalık 1962 senesine ait bir teyp bandında Yasemin Orhon isimindeki kızın açıklamaları bulunduğunu anlatmıştı. Okan'a göre, "*Yasemin Orhon, 21 Mayıs 1963 olayları münasebetiyle radyoevinde suçüstü yakalanmış, bir kızın kendisini suçluluktan uzaklaştırabilmek için örfi idaresine Ankara Merkez Kumandanlığında ilgili sorumlu bir istihbarat subayına vermiş olduğu ve tespit edilen ipe sapa gelmez ifadelerinden bir şey değildir.*" Yasemin Orhon'un beyanına göre

¹¹⁴ "5 ün Dokunulmazlığının Kaldırılması İstendi", *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1967, 1.

¹¹⁵ *CS Tutanak Dergisi*, 28 Kasım 1967, Birleşim: 7, Oturum: 1, 174-175.

¹¹⁶ "İhbari Komisyon, 5 ün Dokunulmazlığını Kaldırmaya Mahal Görmedi", *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1967, 1. Komisyonun kararı 29 Şubat 1968 tarihli CS Tutanak dergisinde yayınlanmıştı. *CS Tutanak Dergisi*, 29 Şubat 1968, Birleşim: 38, Toplantı: 7, 1547.

¹¹⁷ *CS Tutanak Dergisi*, 5 Mart 1968, Birleşim: 39, Toplantı: 7, 12-20.

¹¹⁸ *CS Tutanak Dergisi*, 5 Mart 1968, Birleşim: 39, Toplantı: 7, 29-32.

MDO teşkilatının başında bulunan milli birlikçilerden halen Tabii Senatör Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai Okan, M. Şükrü Özkaya ve milletvekili Hüsnü Özkan'dır.¹¹⁹

Mucip Ataklı senatoda yaptığı konuşmada demokrasinin kurtarıcısı ve yeniden kurucusu olarak getirdikleri anayasaya ihanet etmeyeceklerini, kurdukları rejimin yaşayabilmesi için en yakın arkadaşlarının karşısına dikilmiş, ihtilal yönetimi dâhil bugüne kadar, demokrasinin devamını sağlamış, faşist bir idareyi yıkmış bir ekibin mensupları olduğunu açıklamıştı. İhtilallerin dosyalarla hazırlanamayacağını bilecek tecrübeye sahip olduklarını, demokratik rejimin faziletine inanmış ve bu uğurda 27 Mayıs ihtilalinden bugüne kadar rejime karşı girişilen her yıkıcı faaliyetin karşısında bulunmuş şerefli bir ekibin mensubu olarak, savcının ve müfterilerin iddialarını kabul etmediğini ifade etmişti.

“MDO'nun başı olmakla itham edilen ben, 1962 yılında MDO rumuzu ile dağıtılan beyannamelerin muhteviyatını herkes gibi gazetelerden öğrendim... Şimdiye kadar 27 Mayıs devriminin aleyhinde cereyan eden her teşebbüsün karşısında buldum... MDO beyannamelerinin gazete sütunlarına intikalinden hemen sonra yağma devrindeki menfaatlerini bizim yüzümüzden kaybettikleri konusunda olanlar korku ve endişeye kapılanlar gazete sütunlarını ve parlamento kürsülerini işgal ederek bu beyannameleri üzerime yıkmaya çalıştılar...”¹²⁰

diyerek kendilerinin bir oyuna çekilmeye çalışıldığını iddia etmişti. Yapılan görüşmelerden sonra oylamaya geçilmiş ve CS Genel Kurulu teklifin komisyona iade edilmesine karar vermiştir.¹²¹

CS'de Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu, gündem dışı bir konuşma yaparak, önceki birleşimde 5 Tabii Senatörün dokunulmazlıkları görüşülürken Mucip Ataklı'nın Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Tansel hakkında öne sürdüğü görüşlere cevap vermiş ve bazı emekli subayların ordu ile irtibatlı görünmek alışkanlığını bir türlü bırakmadığını iddia etmişti. Topaloğlu ayrıca TSK'yı politikaya itme çabalarından rahatsız olduklarını açıklayarak konuyu asker-siyaset ilişkilerine çeken¹²² Ataklı ve arkadaşları kendileri hakkında iddialarda bulunan İrfan Tansel'in elinde bulunduğunu iddia ettiği kanıtları ısrarla adli makamlara teslim etmesini istiyorlardı. Hatta o günlerde yurtdışına çıkmaya hazırlanan İrfan Tansel'in ifadesinin alınması için Adalet Bakanlığına, Ankara Cumhuriyet Savcılığına birer telgraf çekmişlerdi.¹²³

CS'nin 12 Aralık 1968 günü yapılan oturumda MDO ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle açılan soruşturma için beş tabii senatörün dokunulmazlıklarının kaldırılması konusu tekrar konuşulmuştu. Oturum, Anayasa ve Adalet Komisyonunun dokunulmazlıkların kaldırılması konusunda verdiği “dönem sonuna bırakılması” kararı üzerine yapılmaktaydı. Senatoda bulunan CHP'li senatörler, ilgili komisyon kararının kabul edilmesini isterken, birçok AP'li senatör ise, dokunulmazlıkların kaldırılmasını talep etmekteydi. AP Çanakkale Senatörü Nahit Altan konuşmasında:

“Bir MDO teşkilatının bulunduğu gerçektir. Bu husus gerek itham edenlerin, gerekse itham edilenlerin ifadelerinden anlaşıldığı gibi dağıtılan beyannamelerinden ve bilhassa sayın Turhan Feyzioğlu'nun MM kürsüsünde hadisenin akabinde yaptığı konuşmada da MDO'cuların kimler olduğunu diye beyanla, isimlerini bildiğini zikrettiğine göre, bu beyanın şekliyle keza böyle bir teşkilatın olduğu olmadığı hususunda hiç kimsenin kesin bir tekzipte bulunmaması ile bu teşkilatın mevcudiyeti sabittir... Maalesef hadise vuku bulduğu zaman mevcut hükümet işe gereken ehemmiyeti vermemiş, dolayısıyla ile dâhil olanlar gereken tedbirleri almışlardır.”¹²⁴

¹¹⁹ *CS Tutanak Dergisi*, 6 Mart 1968, Birleşim: 39, Oturum: 1, 30-31.

¹²⁰ *CS Tutanak Dergisi*, 6 Mart 1968, Birleşim: 39, Oturum: 1 46-48.

¹²¹ *CS Tutanak Dergisi*, 6 Mart 1968, Birleşim: 39, Oturum: 1 54.

¹²² “Ataklı'nın İddiasına Cevap Veren Topaloğlu, Tansel'i Savundu”, *Cumhuriyet*, 8 Mart 1968, 1.

¹²³ “Beş Senatör Savcılığa Başvurdu. Tansel'in Yurt Dışına Çıkmadan Önce İfadesinin Alınması İstendi”, *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1968, 1. Beş Tabii Senatörün telgrafı şöyledir: “eski Hava Kuvvetleri Komutanı Emekli General İrfan Tansel'in ağır ithamı sonucunda hakkımızda adli tahkikat açılmıştır. Tahkikat dosyasında, muhbir olarak adı geçen Tansel'in ifadesi dahi bulunmamaktadır. Muhbir Emekli General Tansel'in yurtdışına çıkmadan önce adli makamlarca ifadesinin alınmasına dalaletinizi saygularımızla rica ederiz”. Basın toplantısında açıklandığına göre Tabii Senatörler ayrıca Tansel'e şöyle bir telgraf çekmişlerdir: “hakkımızda ağır ithamlarda bulunurken elinizde suç unsurlarını ihtiva eden dosyaların da mevcut olduğunu iddia etmişsiniz. Bu iddianızı cumhuriyet senatosu kürsüsünden dile getirenler de olmuştur. Yurtdışına çıkmadan önce elinizde mevcut olduğunu iddia ettiğiniz dosyaların adli makam ve mercilere tesliminin, sorumluluk duygusunun bir gereği olduğunu hatırlatırız...”

¹²⁴ *CS Tutanak Dergisi*, 12 Aralık 1968, Birleşim: 13, Toplantı: 8, 403.

ifadelerini kullanırken Mucip Ataklı ise "Sayın Tansel'in "ihtilalci gruplar vardır, bu grupların el yazılı dosyaları bendedir" iddiasında bulunduğunu, bir kumandan böyle bir iddiada bulunduğu zaman ona düşen vazifenin bu iddiasını zamanın hükümetine intikali gerektiğini, delilleri 1967 senesine kadar saklamaması gerektiğini söylemişti. Ayrıca Tansel'in ihtilal gruplarının bilhassa 11'lerin ve kendilerinin bazı kaynaklardan "bunlar dış kaynaklardan besleniyorlar ama nereden beslendiğini bilmem..." böylesine hafif bir iddiasının bir kumandanın gelmesi üzücü olduğunu¹²⁵ ifade etmişti. Elektrikli ve zaman zaman tartışmalı geçen bir oturumdan sonra MDO adında gizli bir teşkilatla ilişkili oldukları iddia edilen 5 Tabii Senatörün dokunulmazlığı, AP'lilerin oylarıyla kaldırılmıştı. Anayasa ve Adalet Komisyonunun AP'li sözcüsü Selahattin Cizrelioğlu dokunulmazlığın kaldırılmasına yer olmadığı hakkındaki komisyon raporunu savunmuş ancak kendi partililerini dahi ikna edememişti. Açık oylamaya 127 üye katılmış, dokunulmazlığın devre sonuna bırakılmasını isteyen komisyon raporu 56 kabul oyuna karşı 64 oyla reddedilmiş ve böylece 5 Tabii Senatörün dokunulmazlıklar kaldırılmıştı.¹²⁶ Dokunulmazlıkları kaldırılan senatörler, Anayasa Mahkemesine başvurma kararı almışlardı. Bu müracaata gerekçe olarak anayasa komisyonu sözcüsü Selahattin Cizrelioğlu'nun yaptığı konuşma esas almayı planlamışlardı.¹²⁷

Mecliste bir basın toplantısı düzenleyen Tabii Senatörlerden Sezai Okan, senato kararının anayasa ve içtüzük açısından, uygun olmadığını öne sürmüştü. Okan, "bizi bu vasıta ile siyasi istismar vesilesi yapmak istiyorlar. Küçük hesapları küçük insanları, 27 Mayıs'ın getirmiş olduğu hukuk devleti içerisinde zavallılar olarak tescil edilecektir. 27 Mayısı bilerek ve inanarak yapan bizlerin hiçbir kaygusu yoktur" şeklinde açıklama yapmıştı.¹²⁸

5 Tabii Senatör, CS Genel Kurulunun 12 Aralık 1968 günlü 13. Birleşiminde alınan 64 sayılı kararın Anayasanın 33. 70. 79. ve CS içtüzüğünün 34. 140. 141. 142. ve 144. maddelerine aykırı bulunduğu ileri sürerek ve iptal edilmesi için anayasasının 81. Maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurmuştu.

5 Tabii Senatör Anayasa Mahkemesinde, Emekli Orgeneral İrfan Tansel'in kendilerinin ve diğer bazı demokrasiyi yıkmak isteyen askeri grupların hala faaliyet gösterdiklerine dair delil olarak elinde bulunduğunu iddia ettiği dosyaların, bugüne kadar herhangi bir yetkili makama verilmediğini belirten Mucip Ataklı "Sayın Tansel bunu önleyici bilgiler vermek istemiyorsa hükümet sorumluları ve cumhuriyet savcısı neden bu kadar önemli iddiaların delillerini kendisinden almak yoluna gitmiyor?" diye sorarken Suphi Karaman ise, konunun belirli bazı çevrelerce istismar edilmek üzere çeşitli yollardan bugüne kadar uzatıldığını belirtmiş ve "27 Mayıs 1960'da, demokrasiyi içine düştüğü çıkmazdan kurtaran insan haklarına dayalı milli, demokratik laik ve sosyal hukuk devletini getiren 1961 Anayasasını yapan ve bunlardan sonra da demokrasiye kasteden 21 Ekim 1961 protokolünün tanzim eden kuvvetlere karşı 22-23 Ekim 1961'de, 22 Şubat 1962'de ve 21 Mayıs 1963 öncesinde rejimi ve demokrasiyi kurtarma gayretleri, tarihin sayfalarına yazılacak olan insanlara karşı kendi eserlerine ihanet edeceklerini iddia ve isnat etmek bir bühtandır"¹²⁹ şeklinde açıklama yapmıştı. Anayasa Mahkemesi ise ilgili dosyayı inceleyerek Cumhuriyet Senatosunun ilgili kararının Anayasanın 79. Maddesinin ve CS içtüzüğünün 140. Maddesine aykırı bulunduğu ve bu yönden anayasasının 81. Maddesi uyarınca, beş üyenin her biri bakımından iptaline oy birliği ile 2 Ocak 1969 gününde karar vererek, dokunulmazlık kararını iptal etmişti. Mahkeme bu kararını CS içtüzüğünün 140. Maddesinde öngörülmesi üzere yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması için; isnadın ciddiyeti, talebin maksatlara dayalı olup olmadığı, soruşturma konusu fiilin kamuoyundaki etkisi, üyenin şeref ve haysiyetinin korunması, yönlerinden tetkik ve mütalaa ederek vermişti.¹³⁰ Bu karar üzerine savcılık, adı geçen senatörler hakkındaki tahkikatı durdurmuştu.¹³¹

Sonuç

15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra kurulan koalisyon hükümetleri döneminde yaşanan tartışmalar nedeniyle memleketin huzursuzluk içine düştüğüne inanarak, rejimin yürümesinden ümit kesmeğe başlayan ve tek çıkar yol olarak yönetime el koymak olduğunu düşünen bazı subaylar ordunun içinde cuntalar oluşturarak örgütlenmeye başlamışlardı. Hava Kuvvetlerindeki 11 Havacı Subay grubu da bu cuntalardan birisiydi. Perde

¹²⁵ CS Tutanak Dergisi, 12 Aralık 1968, Birleşim: 13, Toplantı: 8, 408.

¹²⁶ "Senatoda 5 ün Dokunulmazlığı Kaldırıldı", Cumhuriyet, 13 Aralık 1968.

¹²⁷ "5 Tabii Senatör Anayasa Mahkemesine Başvuruyor", Cumhuriyet, 14 Aralık 1968, 1.

¹²⁸ "Tabii Senatörler Anayasa Mahkemesine İtiraz Edecekler", Milliyet, 15 Aralık 1968, 1.

¹²⁹ "Tabii Senatörlerin Anayasa Mahkemesinde Konuşmaları", Cumhuriyet, 06 Ocak 1969, 1.

¹³⁰ "Anayasa Mahkemesi Kararları", Resmi Gazete, 10 Haziran 1969, S. 13219.

¹³¹ "5 Tabii Senatör İçin Tahkikat Durdu", Milliyet, 04 Ocak 1969, 1.

arkasında darbe planları yapmaktaydı. 22 Şubat 1962 darbe girişiminin engellenmesinde önemli rol oynamış kahramanlar olarak görülmeleri ve gösterilmeleri nedeniyle çalışmalarını dikkat çekmeyecek, kuvvet komutanının uyarısına rağmen çalışmalara devam edeceklerdi.

Hava cuntasını oluşturanlar ihtilali yapabilmek için her şeyden önce bir ortamın hazırlanmasının gerekli olduğunu düşünmüşler ve o günlerde ne kadar huzursuzluk olursa olsun böyle bir ortamın henüz tam olarak mevcut bulunmamasından dolayı çeşitli beyannamelerle topluma korku vermek istemişlerdi. Bu amaçla çeşitli tarihlerde MDO ve benzeri isimlerin imzasıyla bildirimler yayınlanarak huzursuzluk ve endişe artırılmaya çalışılmakta ve bu konuda bazı Tabii Senatörlerden destek almaktaydı. 22 Şubat 1962 günü Hava Kuvvetlerinde emekli olmalarına karşın resmi elbiseleriyle bulunan Tabii Senatörlerin varlığı onların 11 subayla irtibatını kanıtlamaktaydı.

Orgeneral İrfan Tansel 11 subayın, bazı tabii senatörler tarafından yönlendirildiğini, halkı ve siyasileri korkutmak için amacıyla yayınlanan beyanname ve bildirimlerin arkasında olduklarını ifade etmişti. İlk aşamada gerek hükümet yetkilileri ve dönemin Genelkurmay Başkanı tarafından üzerine gidilmeyen bu mesele MM'de dönemin muhalefet milletvekilleri tarafından araştırılmaya çalışılmış ancak iddialar "bir disiplin sorunu" olduğu iddiasıyla kapatılmıştı. İrfan Tansel'in 11 subayın darbe planı hazırladığı iddialarının araştırılmadığı gibi bu gruptan biri olan Hüsnü Özkan CHP'den milletvekili seçilmişti.

AP Genel Merkezinin tahrif edilmesinden sonra MDO'nun tehdit beyannameleri ülke gündemine yerleşmişti. Beyannameler vasıtasıyla AP taraftarları ve tabanı korkutulmak istenmiş, eski günlerin, DP döneminin hatıralarının canlı tutulmasına izin verilmeyeceği gösterilmek istenmişti. Bir süre önce çıkarılan Tedbirler Kanunu yeterli görmeyenler, ölüm tehditleriyle ve topluma korku yayarak 27 Mayıs rejimini sürdürmek istemişlerdi. 1960'li yıllarda MDO dışında birçok beyannamenin yayımlandığını bunların hiçbirinin kimliğinin belirlenemediği bilinmektedir. Çoğunluğu sağ partilere ve sağ aydınlara karşı bir üslupta yayınlanan bildirimler arasında en çok konuşulana MDO beyannamesidir. MDO yayınladığı her beyannamede kimliğini, dünya görüşünü açıklamaya çalışmıştı. MDO kendisini DP-AP karşıtı bir mevkide konumlandırırken Atatürkçü bir çizgiden taviz vermeyeceğini ifade etmiş ve hükümetlerin karşı devrimci hareketlere göz yummasını şiddetle eleştirmişti. Bu beyannamelerin birinde MDO, Türkiye için sosyalist bir kalkınma modelinin uygun olduğunu savunmuş, bu durum dönemin en bilinen sol hareketi olan Yön Dergisi grubuyla irtibatlı olabileceği ihtimalini gündeme getirmişti. Yön hareketinin savunduğu planlı ve hızlı kalkınma için sosyalizm önerisi askerler arasında da taraftar bulmaktaydı. Bu düşünceden hareketle AP, MDO ve diğer beyannamelerin komünistler tarafından organize edildiğine inanıyordu. O günlerin en büyük korkusu olan komünizm endişesi bu meselede de gündemdeydi. Bu endişe sağ basında da hissedilmekte, gençliğin bu gruplar tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir.

Yeni İstanbul başta olmak üzere AP'ye yakın gazeteler MDO olayına çok büyük tepki göstermişler, açıkça ölümle tehdit edilen ve korkutularak hedef gösterilen gazeteler hükümetin ilgisizliğinden şikâyet etmişlerdi. Gazeteler olayların arkasında komünistler olduğunu yazılarında sık sık ifade ederken merkez basın olarak görülen Milliyet, Dünya ve Hürvatan, Cumhuriyet gibi gazeteler MDO konusunu yorumsuz bir şekilde okuyucularına aktarmışlardı.

MDO kendisini her fırsatta Atatürkçü ve 27 Mayısçı olarak isimlendirirken, bazı bildirimlerinde ise sosyalist olmalarının mümkün olmadığını açıklamaktaydı. SDK, VSB gibi beyanname sahipleri de Atatürkçü ve 27 Mayıs hareketini sahiplenen bildirimler yayınlamışlardı. Bu düşünceye tamamen zıt görüşlere sahip bir bildiriyle ortaya çıkan KMO ise milliyetçi Türk gençliği adına hareket ettiğini açıklamış, Ay-Kurtlar imzalı beyannameler de antikomünist bir üslubda yazılmıştı.

Bütün bildirimler sadece büyükşehirlerde sivillere ve gazetecilere gönderilmemiş, Afyon'da bulunan askeri birliklerde de bazı subaylar tarafından dağıtılmıştı. Genç Kemalist Ordusu adıyla dağıtılan beyannamenin sahipleri gözaltına alınmış olsa bir süre sonra serbest bırakılmış, arkasında organize bir güç olup olmadığı anlaşılmamıştı.

Hükümetin bildirimlerin arkasındaki gücün ve merkezin araştırılması konusunda yeterince istekli olmadığını söyleyebiliriz. Başbakan İnönü, beyanname dağıtanları sergüzeşt heveslileri olarak gördüğünü açıklamıştı. Bu nedenle İnönü hükümetleri döneminde soruşturmada bir ilerleme görülmemiş, tartışmalar kapanmıştı.

Hava kuvvetlerinden emekli edilen subaylarla arasında bir düşmanlık olduğu anlaşılan İrfan Tansel konuyu kapatmamış, karşılıklı iddialar 1967 yılında tekrar gündeme gelmişti. Tansel, 22 Şubat 1962 günü yaşanan darbe girişiminin bastırılmasında hiçbir rolü olmadığını iddia eden Özkan'a MDO'nun kimliği konusunu gündeme getirecek ve çok ses getiren bir cevap vermişti. O zamana kadar MDO'nun tespit edilmemesinden hareketle örgütün varlığını açıklamış ve Ataklı ile Özkan'ın illegal yapının yöneticileri olduğunu iddia etmişti. Ancak bu isimler iddiaları kabul etmemiş ve Tansel'i iddialarını kanıtlamaya davet etmişler ve hatta daha rahat tartışmak için onu kuvvet komutanlığından ayrılmaya çağırılmışlardı. Ancak Tansel ilk açıklamalarından sonra herhangi bir bilgi vermemiş, tabii senatörlerin çağrılarına cevapsız bırakmıştı. Tansel'den sonra Genelkurmay Başkanlığı resmi bir bildiri yayınlamış, Milli Savunma Bakanı da tabii senatörleri suçlayan bir açıklama yapmıştı.

Tabii Senatör Mucip Ataklı'nın hukuki ihtilal önerisiyle dile getirdiği tekliflerde partilerin faaliyetlerine son verilmesi ve Kemalizm dışındaki düşünce ve zihniyetlerin tasfiye edilmesini istemesi kendisi ve arkadaşlarının MDO olayı gibi demokrasi dışı eylemlerle ilişkili olduğu iddiasını kuvvetlendirmektedir.

MDO'nun kimliği konusunda Tansel'in açıklamalarından önce de çeşitli iddialar gündeme gelmiş, MM'de ve CS'de yapılan tartışmalarda siyasetçiler MDO meselesinin sonuçlandırılmamasını eleştirmişlerdi. Hatta bazı milletvekilleri olaydan eski başbakan İnönü'nün haberdar olduğunu iddia etmişlerdi. Bu süreçte CHP Milletvekili Turhan Feyzioğlu'nun MDO'nun kimliği konusunda şüpheleri artıran açıklamalarının üzerine gidilmemiş, bu konuda önemli bir delil ve ipucu olabilecek sözlerine karşın Feyzioğlu'ndan daha fazla bilgi elde edilememişti. Feyzioğlu'nun MDO'nun arkasında saygın isimlerin olduğuna dair açıklaması bu isimlerin 11 Havacı Subay olabileceği sorusunu akla getirmişti. Bu gruptan biri olan Halim Menteş'in 1963 tarihinde Talat Aydemir ile yaptıkları Söğütözü görüşmesinde, MDO konusu tartışılmış ve Menteş'in açıklamalarından MDO'nun faaliyetlerinin bu grup tarafından onaylandığı anlaşılmaktaydı.

MDO hakkında yapılan tahkikatın ilk beyannamelerin dağıtıldığı tarihten iki yıl sonra yapılması dikkat çekicidir. Beyannameler ilk kez AP genel merkezinin tahrip edildiği dönemde dağıtılmış ama bu konuda başlatılan soruşturma ise başarısızlıkla sonuçlanmış veya üzerinde ciddi manada durulmamıştı. Yaklaşın beş yıl sonra Tansel'in ihbarıyla haklarında açılan soruşturmanın yürütülmesi için yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması gereken Tabii Senatörler, senatoda Tansel'in savcılığa ulaştırdığı deliller arasında iddialarını kanıtlayacak belgelerin olmadığını açıklayacaklardı. AP'li senatörler dokunulmazlıkların kaldırılması için yaptıkları konuşmalarda MDO isimli örgütün varlığının inkâr edilemez bir gerçek olduğunu söylemişler, senatörlerin yargılanarak gerçeklerin ortaya çıkmasını istemişler ancak Senato içtüzüğü'nün ilgili maddeleri bu konuda dokunulmazlıkların kaldırılmasını engellemişti.

Senatörler, senatoda yaptıkları savunmalarda Tansel'in sessizliğinden yararlanarak kendilerini 27 Mayıs hareketinin temsilcisi olarak göstermeye çalışmışlar ve meseleyi MDO'dan 27 Mayıs karşıtları ile taraftarları tartışmasına getirmişlerdi. Buna karşın dokunulmazlıklar senatoda AP'lilerin oylarıyla kaldırılmıştı. Tabii Senatörler, senato kararının iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuşlar ve ilgili kararının iptalini sağlamışlardı. Mesele çözülememiş, yapılan tartışmalara karşın bildirilerin arkasındaki güç ortaya çıkarılmamıştı. Tartışmalar Anayasa Mahkemesi kararından sonra sona ermiş ve bir daha gündeme gelmemişti.

Böylece 1962-1070 döneminde zaman zaman tartışılan ve kendisi gibi düşünmeyen siyasi partileri ve gazetecileri yeni bir darbeyle korkutan bildiri/beyanname tartışmaları sonuçsuz bir şekilde darbe geleneğinin bir parçası olarak Türk siyasi tarihindeki yerini almıştı.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Cumhuriyet Senatosu(CS) Tutanak Dergisi

Millet Meclisi (MM) Tutanak Dergisi

Resmi Gazete

Telif Eserler

Adalet Partisi. *1962 Büyük Kongresi*. Ankara: Orijinal Matbaa, 1974.

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye*. Çeviren: Ahmet Fethi. İstanbul: Hil Yayınları, 1996.

Akın, Bedii Faik. *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci*. İstanbul: (Yayınevi yok) 1967.

Akyaz, Doğan. *Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi, Hiyerarşi Dışı Örgütlenmeden Emir Komuta Zincirine*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Aydın, Suavi, Yüksel Taşkın, *1960'dan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Bayar, Celal. *Kayseri Cezaevi Günlüğü*. Yayına Hazırlayan: Yücel Demirel. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.

Buğra, Tarık. "Ey Türk Gençliği Birinci Vazifen", *Yeni İstanbul*. 17 Ekim 1962.

Deniz, Osman. *Harbiyeli Aldanmaz*. Hazırlayan: Yasemin Bradley. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı, 2018.

Evlilyaoğlu, Gökhan. "Hükümet Vazifesini Yapmalıdır", *Yeni İstanbul*. 17 Ekim 1962.

Evlilyaoğlu, Gökhan. "Türkiye'deki Kastro'ların Oyunlarına Son Veriniz", *Yeni İstanbul*. 26 Ekim 1962.

Evlilyaoğlu, Gökhan. "MDO'dan Korkmuyoruz", *Yeni İstanbul*. 07 Kasım 1962.

Hale, William. *Türkiye'de Ordu ve Siyaset, 1789'dan Günümüze*. İstanbul: Hil Yayınları, 1996.

Kalpakaçoğlu, Özdemir. *İkinci Cumhuriyetin 3 Başbakanı ve Olaylar*, 2. Kitap. Ankara: Nüve Matbaası 1968.

Kayalı, Kurtuluş. *Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs-12 Mart*. 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Örtülü, Erdoğan. *3 İhtilalin Hikâyesi, 13 Kasım, 22 Şubat, 21 Mayıs*. 4. Baskı, Konya: Milli Ülkü Yayınevi, 1977.

Özgişi, Tunca. *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 153, 2012.

Sakallıoğlu, Ümit Cizre. *AP-Ordu İlişkileri, Bir İnkilemin Anatomisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.

Tuğluoğlu, Fatih. "İdamların Yıldönümü ve AP Genel Merkezinin Tahrip Edilmesi 1962", *History Studies*, 12/6, Aralık 2020.

Turan, İlhan. *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1961-1965*. Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2004.

Yalansız, Nedim. *Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri 1962-2002*. İstanbul: Büke Kitapları, 2006.

Yalman, Ahmet Emin. "Zor Geçitten Selamete", *Hürvatan*. 14 Ekim 1962.

Yalman, Ahmet Emin. "Çarpışan Cereyanlar", *Hürvatan*. 17 Ekim 1962.

Yavi, Ersal. *İhtilalci Subaylar, Türk Ordusu İçindeki Gizli İhtilal Örgütleri*, 2. Kitap, İzmir: Yazıcı Yayınevi, 2003.

Sürekli Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Dünya

Hakikati Tasvir

Hürvatan

Milliyet

Tercüman

Yeni İstanbul

Zafer